

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra obchodního práva

Diplomová práce

Směnka jako prostředek zajištění

Plzeň, 2013

Petr Mašek

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra obchodního práva

Diplomová práce

Směnka jako prostředek zajištění

Studijní program: Právo a právní věda
Studijní obor: Právo
Vedoucí práce: JUDr. Zuzana Krejsová
katedra obchodního práva.
Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2013

Petr Mašek

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

V Plzni dne 23. března 2013

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval své školitelce JUDr. Zuzaně Krejsové, za připomínky a odborné rady při vedení práce, kterými přispěla k jejímu vypracování. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mě při psaní této diplomové práce podporovali.

Obsah

1.	Úvod	7
2.	Pojem směnky a její historie.....	8
2.1.	Historický vývoj směnky.....	8
2.2.	Obecný vývoj právní regulace směnky v zahraničí a u nás.....	10
2.3.	Základní charakteristika směnky	12
2.4.	Druhy směnek.....	13
2.4.1.	Směnka vlastní.....	13
2.4.2.	Směnka cizí.....	13
2.5.	Prameny směnečného práva	14
2.5.1.	Zákon směnečný a šekový	14
2.5.2.	Zákon o cenných papírech.....	17
2.5.3.	Ostatní právní předpisy.....	18
3.	Funkce směnky	20
3.1.	Funkce uhrazovací.....	20
3.1.1.	Směnka jako platidlo	20
3.1.2.	Směnka jako nástroj placení	21
3.2.	Funkce zajišťovací.....	21
4.	Zajišťovací směnka	22
4.1.	Směnečná způsobilost.....	22
4.2.	Náležitosti směnky	22
4.2.1.	Náležitosti směnky cizí.....	23
4.2.2.	Náležitosti směnky vlastní.....	26
4.3.	Zajišťovací směnka.....	27
4.4.	Smlouva o zajištění směnkou	29
4.5.	Využití zajišťovací směnky	32
4.5.1.	Řádné využití zajišťovací směnky.....	32
4.5.2.	Excesivní využití zajišťovací směnky	34
4.5.3.	Výhody a nevýhody využití zajišťovací směnky.....	34
4.6.	Osamostatnění zajišťovací směnky	36
4.6.1.	Postoupení zajištěné pohledávky bez současného převodu zajišťovací směnky 37	
4.6.2.	Samostatný převod zajišťovací směnky bez současného převodu zajištěné pohledávky	37
4.6.3.	Rozdělení zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky	38
4.7.	Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky	38
4.7.1.	Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky pro nabyvatele	39
4.7.2.	Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky pro věřitele zajištěné pohledávky	40
4.7.3.	Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky pro dlužníka.....	41
4.8.	Blankosměnka	42
4.8.1.	Smlouva o vyplnění směnky.....	44
4.8.2.	Vyplňování blankosměnky	46
4.9.	Problematika zajištění spotřebitelského úvěru směnkou.....	47
4.10.	Obrana proti uplatnění zajišťovací směnky	50
4.10.1.	Námitky	50
4.10.2.	Obrana proti uplatnění zajišťovací směnky námitkou.....	53
5.	Srovnání se zahraniční úpravou.....	56
5.1.	Srovnání směnečné právní úpravy britské a české	56

5.1.1. Vybrané odlišnosti srovnávaných směnečných úprav	56
5.1.2. Blankosměnka	59
6. Závěr s úvahou de lege ferenda	61
7. Resumé.....	63
Literatura a použité zdroje.....	64

1. Úvod

V právním prostředí České Republiky, je mnoho publikací, zabývajících se směnečnou problematikou, ovšem není jich mnoho, které by se specializovali přímo na směnku sloužící k zajištění. A právě to se stalo jedním z hlavních důvodů, proč mě problematika smenek, a především problematika zajištění směnkou, zaujala.

Cílem této diplomové práce je tak pojmout komplexně problematiku směnky jako prostředku zajištění. Je zde dán prostor i historickému vzniku a vývoji směnky, tak i její kodifikaci. Jelikož i hlavní právní pramen, zákon směnečný a šekový, rozděluje směnku na cizí a vlastní a pojednává o každé části zvlášť, tak i v této práci je o každé části pojednáno samostatně s pokusem se zaměřit především na zajišťovací funkci. Funkce směnky, je rozvedena v obecné rovině v samostatné kapitole. Jako důležité považuju i zmínit všechny náležitosti jak směnky vlastní, tak směnky cizí, neboť bez nich se žádná zajišťovací směnka neobejde. Dále jsem se snažil popsat a uvést všechny možné dopady při využívání směnky řádným či excesivním způsobem, pokusit se ukázat možnosti dlužníka jak se proti zneužití směnky bránit. V kapitole zajišťovací směnka jsem se také pokusil rozpracovat problematiku směnky jako prostředek zajištění u spotřebitelského úvěru. Tato problematika spočívá především v nadřazenosti samostatné ochraně spotřebitele, což má za příčinu řadu specifík při jejím užívání. V závěru diplomové práce, jsem stručně shrnul rozdíly ve vývoji směnečného práva mezi českým právním prostředím a právním prostředím Velké Británie, z důvodu rozdílnosti cest každé země v utváření směnečného kodexu.

Výsledkem této práce nemá být jen návod jak zajišťovací směnku vystavit, jak s ní disponovat anebo jí uplatnit před soudem, ale především má následně posloužit směnečně zavázaným osobám. Má pomoci především dlužníkům, jak si počínat se zajišťovací směnkou a úspěšně se bránit proti směnečným věřitelům, a to zejména pokud jednají ne zcela řádným způsobem.

2. Pojem směnky a její historie

2.1. Historický vývoj směnky

Původ směnky nelze s přesností určit. Někdo považuje za předchůdce dnešní směnky již římské smlouvy, které se sepisovali před notářem. Obecně se však má za to, že směnka se začala utvářet ve 12. století v severoitalských městských republikách.

Živý obchodní ruch v těchto městech, ale také značná obchodní výměna mezi nimi, vyvolal potřebu kvalifikovaného prostředku, který by pohledávky obchodníků, ale také dalších osob ztělesnil. Umožnil disponovat s nimi na značné vzdálenosti bez toho, aby bylo nutno nakládat se skutečnými penězi, tedy drahými kovy. Vývoj šel rychle kupředu a už v době okolo poloviny 12. století počíná se ustalovat listina, která má již povahu směnky (cambium).¹

Převládá názor, že starší je směnka vlastní, již v této době jako písemný abstraktní příslib vystavovatele zaplatit určitou peněžitou sumu. Vlastní směnka byla používána velmi brzy vedle své funkce úvěrových peněz také jako prostředek pro transport peněz a jako prostředek pro placení do vzdálených míst, kde vznikaly obtíže spojené s jejich nesnadnou přístupností, problémy s cizí místní měnou i obecný problém středověku, kterým byla malá a všeobecně jen slabě zajištěná bezpečnost na cestách. Tyto směnky vystavovali zvláštní finanční podnikatelé, tzv. kampsori. Oprávnění vykonávat tyto obchody tak často činili na základě licence udělené jim k tomu panovníkem, městskou správou nebo jinou státní mocí. Zájemce o zprostředkování platby či převod peněz složil u kampsora příslušnou částku, za to mu byla vydána listina, kterou se kampsor zavazoval – sliboval – zaplatit v platebním místě tuto sumu buď sám, ale častěji prostřednictvím třetích osob. Tyto třetí osoby byli obchodními partnery kampsora v platebním místě, kteří byli ochotni jeho platební slib realizovat a předkladateli listiny stanovenou jistinu v platebním místě vyplatit. Príslib zaplatit zněl na označenou osobu, remitenta. Velmi záhy se

¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 1.

však objevuje možnost, aby směnka byla zaplacená nejen označenému remitentovi na jeho příkaz (ordre), ale i na příkaz osoby, kterou tento remitent na směnce určí.²

Postupně začala převládat směnka cizí. Důvodem bylo placení na dlouhé vzdálenosti. K tomu, aby kampsori mohli svou funkci plnit, bylo nutné, aby udržovali kontakty s obchodními přáteli v různých místech a tento okruh se postupně rozšiřoval.

Aby výplata směnky proběhla hladce, začali postupně kampsori vydávat remitentům se směnkou další zvláštní listinu, v podstatě poukázku v podobě dopisu, kterým byl obchodní partner kampsora vyzýván, aby za něj majiteli směnky vyplatil vyznačenou sumu. Tento dopis také udával adresu osoby, která má směnku vyplatit remitentovi nebo jinému oprávněnému předkladateli. V počátcích směnky cizí tedy stojí platební poukázka. Tento původně jen průvodní dopis k vlastní směnce postupně přebíral na sebe stále více podobu samostatného závazku, který podmínky, za kterých má být placeno, vyjadřoval přesněji a úplněji než samotná směnečná listina. Význam této poukázky tedy stále převažoval, až bylo upuštěno od vydávání směnky vlastní, a když se postupně prosadily žaloby vycházející z odpovědnosti výstavce této listiny za zaplacení adresátem příkazu z této listiny, byla v zásadě již směnka cizí uznána jako skutečná směnka.

Tyto listiny byly označovány jako směnky vydané, také tažené (*litterae tractae*). Odtud dodnes někdy používaný termín pro cizí směnku „*trata*“. Mandatář, kterému byl adresován dopis obsahující poukázku, byl nazýván *trasát* a vydavatel dopisu - *kampsor* - *trasant*. Takto zformulovaná směnka cizí se objevuje již ve 13. století.³ Později přistupuje k této listině institut akceptu, tzn. výslovné prohlášení *trasanta* na směnce, že se směnku zavazuje vyplatit. Zde je zřejmé, že nemohlo jít již jen o zprostředkování plateb do míst vzdálených, ale že nutně musela tato směnka převládat i na trzích místních, kde bylo nutno *trasáta* za účelem jeho podpisu na směnečnou listinu ještě před splatností zastihnout, a to přímo, nebo prostřednictvím důvěrníků, kteří akcept obstarali.

Nejpozději v 17. století se ustálil institut *indosamentu*. Tedy nejen ve smyslu nástroje převodu směnky, zde byla tato možnost již dříve, ale zejména co do

² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5. s. 1.

³ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 2.

ostatních účinků žira, především z hlediska odpovědnosti indosanta. V této době byl tedy vývoj směnky dovršen v tom smyslu, že směnka nabyla podoby, která v těchto zásadních rysech je ustálena až dodnes. Neuzavřel se tím ovšem vývoj směnky v dalších otázkách a není vyloučeno, že moderní obchod nepřivedí na směnce ještě další změny. Lze však předpokládat, že ve svých základních znacích je již vývoj směnky uzavřen, o čemž svědčí i skutečnost, že stále je organickou součástí vnitrostátního i mezinárodního obchodování.⁴

2.2. Obecný vývoj právní regulace směnky v zahraničí a u nás

Regulace směnečného práva se původně utvářela jako místní obyčejové právo. Prvopočátky směnečné kodifikace lze nalézt již ve 14. století prostřednictvím směnečných řádů. Soustavná právní úprava směnky je obsahem právního předpisu ve Francii v Ordonance de commerce z roku 1663, kde směnečné právo mělo své samostatné části.⁵

Relativně univerzální kompsorské směnečné úpravy byly tedy vytlačovány partikulárními prameny. Výsledkem bylo roztržštění právních úprav, které ještě podtrhovala skutečnost, že v rámci jednotlivých států si i jednotlivá města ponechávala svůj vlastní směnečný řád. Tak např. koncem první poloviny 19. století bylo na území tehdejšího Bundu v platnosti 56 směnečných zákonů.⁶ Je rovněž důležité zmínit se o unifikačních snahách především německých států a Rakouska. Z této iniciativy vznikl na konferenci v Lipsku roku 1847 Směnečný řád. Dalším významným unifikačním pokusem se staly dvě Haagské směnečné konference konané v letech 1910 a 1912, z nichž vzešel Jednotný směnečný řád, jenž měl sjednotit právo francouzské a německo-rakouské. Avšak ani tyto snahy nesplnily přání jejich tvůrců a to jednotný směnečný řád pro celou Evropu.

⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 3.

⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 4.

⁶ KOTÁSEK, Josef a Jarmila POKORNÁ. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 419 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1794-547, s. 164.

Úspěšná byla až Ženevská konference konaná v roce 1930. Jejího jednání se účastnilo 31 států včetně tehdejšího Československa. Vycházelo se s revidovaného Haagského znění. Výsledkem konference byli tři úmluvy, a to:

- **Úmluva o jednotném směnečném zákoně**

text se týká otázek ratifikace apod., a dále má 2 přílohy, kde první je samotný text zákona o 78 člancích a upravuje směnku vlastní a cizí, druhou přílohu tvoří výhrady, kdy je možno se od znění zákona odchýlit

- **Úmluva o střetech zákonů**

obsahuje kolizní normy směnečného práva

- **Úmluva o směnečných poplatcích**

obsahuje jen dílčí otázky směnečného práva poplatkového

I přes omezený počet signatářských států a ještě menší počet států, které úmluvy skutečně ratifikovaly, bylo a je dodnes ženevské právo rozšířeno v celosvětovém měřítku jako unifikace převažující části směnečného práva. Dokonce i státy, které ženevské úmluvy nepodepsaly, je přesto fakticky do svého práva inkorporovaly a ve svém vnitrostátním směnečném zákonodárství je dodržují. Mimo zůstaly země spadající do anglo-amerického systému. Tyto země používají, jako vzorové předpisy anglický směnečný zákon z roku 1882 The Bills of Exchange Act a třetí oddíl amerického Uniform Commercial Code.⁷

Na našem území se začala systematická kodifikace směnky objevovat v 18. století a to za vlády Marie Terezie. Jejím patentem z 1. října 1763 byl zaveden Směnečný řád pro území celého Rakouska. Zajímavosti tohoto patentu také bylo to, že společně se Směnečným řádem byly zřízeny i směnečné a obchodní soudy v Praze, Brně a Opavě. Další Směnečný řád byl sjednán po konferenci v Lipsku. Byl zaveden císařským patentem z roku 1850. Tento řád platil po celou dobu trvání habsburské monarchie, dokonce jí i přežil, a to nejen u nás.⁸

Ani vznik Československé republiky na tom nic nezměnil. Teprve až v roce 1927 byl po několikaletém úsilí přijat zákon směnečný, uveřejněný pod č. 1/1928 Sb.

⁷ KOTÁSEK, Josef a Jarmila POKORNÁ. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 419 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1794-547, s. 165,166

⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 8.

Vycházel z rakousko-německé úpravy a přihlédl k výsledkům haagské konference. Výše uvedené potvrzuje, že ještě nemohl zohlednit předlohu ženevskou a nedoznal změny ani poté, kdy Československo spolupodepsalo všechny tři ženevské úmluvy. Všechny pokusy o ratifikaci těchto úmluv u nás selhaly a zůstaly neratifikovány dodnes. Odpůrci ratifikace argumentovali nespornou kvalitou zákona, a ačkoliv mělo předválečné Československo nezanedbatelný podíl na úspěchu jednání v Ženevě, zůstalo až do německé okupace mimo oblast ženevského směnečného práva.⁹

Jednotný zákon směnečný ženevský byl u nás inkorporován za dob protektorátu, a to paradoxně prostřednictvím německého práva. Posléze také v zákoně č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, který u nás platí dodnes. O něm bude nadále pojednáno samostatně.

2.3. Základní charakteristika směnky

Najít legální definici v českém právním řádu, není možné. Přehledně můžeme směnku definovat jako listinný cenný papír zákonem předepsaným obsahem, ve kterém jeho výstavce buď sám slibuje, že zaplatí jiné osobě určitou peněžitou částku, anebo platit určité osobě přikazuje.¹⁰ „*Směnka je v právní teorii obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou částku.*“¹¹

Směnka musí mít vždy formu listiny. Listinou se v zásadě rozumí závazek zachycený na listu, nebo více listech papíru. To se sice jeví jako logická věc, ale papírový podklad, zde není nutností. Jako směnka se považuje i závazek zachycený na jiném hmotném podkladu, který je možno prezentovat a rozpoznat na takovém nosiči rub a líc. Jako příklad, můžeme uvést tabulku, na které je napsána směnečná

⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 9.

¹⁰ KOTÁSEK, Josef a Jarmila POKORNÁ. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 419 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1794-547, s. 173.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000

listina křídou. Nebo judikaturou popsany příklad, kdy za platnou byla uznána směnka napsána na víčku krabice od doutníků, a výstavcem tamtéž podepsána.¹²

2.4. Druhy směnek

Praxe i platné právo u nás znají pouze dva druhy směnek, a to směnku vlastní a směnku cizí. Všechny ostatní směnky, třebaže se pro ně používají zvláštní názvy, jsou vždy v zásadě jedním ze dvou shora uvedených druhů.¹³

2.4.1. Směnka vlastní

Vlastní směnka je charakteristická, kromě účasti dvou osob, formulací směnečného textu jako platebního slibu¹⁴, kdy se výstavce zavazuje zaplatit majiteli směnky neboli věřiteli. Konstrukce směnky vlastní se sice může jevit jako jednodušší, průhlednější, přesto směnečná praxe dává přednost směnkám cizím.¹⁵ Na vlastní směnku pohlíželi často obchodníci s despektem, někdy byla označována hanlivě jako „směnka selská“. Tyto předsudky v dnešní době již neplatí.¹⁶

2.4.2. Směnka cizí

Oproti směnce vlastní, vystupují u směnky cizí tři různé osoby, a to výstavce, směnečník a věřitel (remitent). Text směnky je pak formulován jako platební příkaz, kdy dává výstavce směnky směnečníkovi, aby zaplatil uvedenou částku ve prospěch remitenta. Závazek akceptuje směnečník až podpisem směnky a tímto aktem se stává hlavním směnečným dlužníkem. Závazek tedy nevzniká vystavením směnky, ale až přijetím platebního příkazu vydaného výstavcem, které má právní důsledky

¹² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 23.

¹³ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 60.

¹⁴ slovy zákona: „bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu“, dle §1 bod 2 SŠZ 191/1950 Sb.

¹⁵ PŮLPÁNOVÁ, Stanislava. *Komerční bankovníctví v České republice*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007, 338 s. ISBN 978-80-245-1180-1, s. 315.

¹⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 61.

platebního slibu.¹⁷ Výstavce je tedy dlužníkem nepřímým, důkaz můžeme najít v čl. 1 § 9 zákona směnečného a šekového, kde se píše, že výstavce odpovídá za přijetí a zaplacení směnky, ale může svou odpovědnost vyloučit.¹⁸

Cizí směnka je často označována jako „trata“. Ovšem není to synonymum ke směnce cizí, zahrnuje například i šeky. Proto se slovo trata často používá jako odlišení od směnky vlastní.¹⁹

2.5. Prameny směnečného práva

2.5.1. Zákon směnečný a šekový

Primárním pramenem směnečného práva je zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, který je dodnes platný. Zákon upravuje kromě směnky i problematiku šeku, jak už název napovídá. Spojením těchto dvou cenných papírů do jednoho právního předpisu, může evokovat dojem, že směnky a šeky jsou pouze dvě podskupiny jednoho cenného papíru. I přes řadu společných znaků a podobných právních úprav se jedná o samostatné cenné papíry, které mají obvykle úplně rozdílné funkce.²⁰

Jedná se o normu speciální ke všem úpravám směnečné problematiky. Pokud by v tomto zákoně nebyla nějaká otázka upravena, použije se ustanovení subsidiární. Zajímavostí je, že po dobu platnosti přes 60 let, byl dosud pouze dvakrát novelizován, a to zákonem č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, a zákonem č. 296/2007 Sb. Podobný jev by se v prostředí českého zákonodárství hledal velmi obtížně, i vzhledem k tomu, že u nás jsme si již uvykli častým a zásadním změnám právního řádu. Pokud se rozhlédneme jinde po Evropě, musíme konstatovat, že jinde jsou běžně používány základní právní kodexy nepoměrně starší (Rakousko s občanským zákoníkem z roku 1811, Francie s obdobným předpisem z roku 1815 a

¹⁷ PŮLPÁNOVÁ, Stanislava. *Komerční bankovníctví v České republice*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007, 338 s. ISBN 978-80-245-1180-1, s. 314.

¹⁸ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, čl. 1 § 9

¹⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 61.

²⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 13.

další). Výjimkou není ani právo směnečné a šekové. Nejstarší normou v této oblasti je zřejmě britský Bills of Exchange Act z roku 1882.²¹

Sloučení směnečné a šekové právní úpravy do jednoho zákonného předpisu, má za důsledek určité specifické systematické řešení. Zákon směnečný a šekový je rozdělen do tří článků, a to směnka, šek a ustanovení společná, kdy každý článek obsahuje samostatně číslované paragrafy. Což může být pro někoho matoucí v orientaci v zákoně, neboť některá čísla paragrafu se v zákoně objevují dvakrát až třikrát. První článek je dělen do čtyř částí, které pojednávají o směnce cizí, vlastní, protestací směnky a mezinárodním právu směnečném. Tyto části jsou pak dále děleny do oddílů. Druhý článek se věnuje šeku, se stejnou komplexností jako u směnky. Oproti prvnímu článku už zde není dělení na části, ale rovnou na oddíly. Třetí článek obsahuje společná ustanovení, které zasahují do otázek vztahujících se k dalším právním předpisům, jako k otázkám právních úkonů, promlčení a dalším. Tato část není nijak dělena, neboť obsahuje pouze jedenáct paragrafů.²²

Text zákona vychází z Ženevských úmluv, které byly inkorporovány až za dob protektorátu. Zákon směnečný a šekový z nich vychází, a to tak, že v čl. I § 1 až 78 přejímá Jednotný směnečný zákon při využití některých výhrad. V ustanovení čl. I § 91 až 98 přejímá Úmluvu o střetech zájmů opět s některými výhradami. Zákon směnečný a šekový přejímá tedy výsledky zatím poslední významné unifikace směnečného a šekového práva, jde tak o právní předpis z tohoto hlediska moderní. Řadíme se tím také do rozsáhlé skupiny států řídicích se tímto ženevským směnečným právem. Za druhou významnou skupinu je pak nutno zmínit oblast anglosaského směnečného a šekového práva. Ta sice není mezinárodně právně unifikovaná, silou tradice však i zde se vychází ze stejných zásad. Jiné významnější směnečné a šekové právní systémy neexistují.²³

V dřívější kapitole, bylo zmíněno, že Česká Republika nikdy neratifikovala ženevské úmluvy, tudíž nemůžou být považovány za pramen směnečného nebo šekového práva. A ani jako závažnou mezinárodní smlouvu je brát nemůžeme, zákon

²¹ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. XXIII.

²² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 14.

²³ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. XXV.

směnečný a šekový by se mohl od těchto úmluv odchýlit, bez jakýchkoliv následků. K ženevským úmluvám se přihlíží jako k sekundárnímu interpretačnímu prostředku.

Praxe někdy vytýká tomuto právnímu předpisu nesrozumitelnost. Důvodem je na prvním místě abstraktní charakter směnky, což se nutně v zákoně promítá. Dalším důvodem může být absence definic, které často v dnešní době člověk neznalý směnky v zákoně hledá. Důvodem je, že autoři vycházeli z praxe, která jim byla známa, a která byla platná všude, kde bylo zachováno tržní hospodářství. Všechny základní skutečnosti, terminologie a podstata směnky byla obecně známa, a tak nebylo nutno v zákoně něco vysvětlovat respektive definovat.²⁴

Zákon směnečný a šekový má závazný charakter (kogentní). Nabízí pouze malý prostor pro vlastní dispozici účastníků. Vynucuje si to i předmět úpravy. Dispozitivnost směnečné úpravy by vedla k nejistotě obsahu práv vtělených do směnečné listiny. Odchýlit se od zákona je možné pouze tam, kde to zákon sám připouští. V zákoně lze najít tři přístupy.

První přístup se týká úkonů ze směnky neúčinné. Tyto úkony se berou, jako kdyby na směnce vůbec nebyly. Literatura uvádí jako příklad čl. I § 5 odst. 1 zákona směnečného a šekového.²⁵ *Ve směnce splatné na viděnou nebo na určitý čas po viděné může výstavce ustanovit zúrokování směnečné sumy. V jiné směnce platí tato doložka za nenapsanou.*²⁶

Druhým případem, i když podstatně méně častým, je stav, kdy nedodržením zákona vede k tomu, že nedojde vůbec ke vzniku směnky. Ovšem podle podmínek § 41a Občanského zákoníku zde může dojít ke konverzi na právní úkon jiný. Jako příklad můžeme uvést čl. I § 2 odst. 1 a § 76 odst. 1 zákona směnečného a šekového. Směnka cizí se může konvertovat do podoby poukázky a směnka vlastní do dlužního úpisu.

Posledním přístupem, kdy již jiná možnost nepřichází v úvahu, má za následek neplatnost právního úkonu nebo celé směnky. Příkladem v zákoně směnečném a šekovém je čl. I § 33.²⁷ V tomto paragrafu jsou vypsány možnosti

²⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 15.

²⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 16.

²⁶ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. čl. I. § 5 odst. 1.

²⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 17.

vystavení směnky. Pokud ovšem je směnka s jinou dobou splatnosti, než je uvedeno v tomto paragrafu, zákon považuje takovou směnku za neplatnou.²⁸

2.5.2. Zákon o cenných papírech

Pokud jsme směnku definovali jako cenný papír, musíme se podívat do zákona č. 591/1992 Sb. zákon o cenných papírech. Charakteristické pro tento zákon je, že neobsahuje definici cenných papírů, ani charakteristiku jejich základních druhů. Zákon o cenných papírech vyjmenovává cenné papíry ve svém § 1. *Tento zákon se vztahuje na cenné papíry, kterými jsou zejména akcie, zájmové listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny (§ 12), opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy.*²⁹ Nutno zde zmínit, že tvrzení, že jde v případě směnky o cenný papír je nepochybné, a ani v minulosti se na toto téma spory nevedli.³⁰

Základní význam zákona o cenných papírech spočívá především v oblasti zaknihovaných cenných papírů, tedy cenných papírů, které existují, ať již od emise nebo později v důsledku přeměny, pouze v podobě nematerializované, zpravidla v podobě záznamu v určité evidenci. Pokud jde o tuto úpravu v zákoně o cenných papírech je téměř úplná. U listinných cenných papírů, tedy cenných papírů, které fyzicky existují, jde však o úpravu velmi dílčí. Pro oblast směnek má zákon o cenných papírech význam především v ustanoveních § 3 až § 5 a pak zejména část druhá pojednávající o smlouvách o cenných papírech. Zvláště pak o smlouvách týkajících se listinných cenných papírů.

Vztah mezi zákonem o cenných papírech a zákonem směnečným a šekovým, je v poměru speciality vůči zákonu o cenných papírech, a to nejen vůči jeho univerzalitě. Zákon o cenných papírech je aplikován pouze v těch případech, kdy zákon směnečný a šekový sám určitou otázku neřeší.³¹

²⁸ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. čl. I. § 33

²⁹ Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. §1 odst. 1.

³⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 21.

³¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 21.

Zákon o cenných papírech bude od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, zrušen.³² To však nezmění nic na poměru speciality zákona směnečného a šekového.

2.5.3. Ostatní právní předpisy

Bez pochyb se směnečné právo řadí do oblasti práva soukromého. Základní soukromoprávní normou je zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který má subsidiární povahu vůči všem zákonům a jiným právním předpisům. Můžeme dovodit, že pramenem směnečného práva bude také občanský zákoník. *„Občanský zákoník je základní zákon upravující soukromé právo hmotné, tj. občanské právo. Je jedním z nejdůležitějších právních předpisů každého kontinentálního právního řádu. Přestože byly postupně přijímány další kodexy, upravující podrobněji další dílčí odvětví soukromého práva, zejména obchodní zákoník, zákoník práce a zákon o rodině, občanský zákoník zůstává i pro tato odvětví subsidiárním předpisem, jehož právní normy se uplatní v případě, že zvláštní úprava o dané věci mlčí. Některá obecná ustanovení občanského zákoníku (např. pravidla pro počítání času) nacházejí místo i v právu veřejném.“*³³

Pro oblast vztahů podnikatelských, přichází v úvahu též zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, kde se v § 1 odst. 2 přímo píše: *„Právní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad na kterých spočívá tento zákon.“*³⁴ Z výše uvedeného vyplývá, že je sám předpisem speciálním k občanskému zákoníku. Nový občanský zákoník však tento dualismus svojí účinností odstraní.³⁵

Můžeme se tedy přiklonit k tvrzení, že obecným soukromoprávním předpisem pro směnky je zákoník občanský. Pokud není některá otázka přímo řešena v zákoně směnečném a šekovém, nebo výslovně řečeno, že má být použito úpravy obchodně

³² Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník § 3080 č. 187

³³ Iuridictum: encyklopedie o právu. [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk

³⁴ zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. §1 odst. 2.

³⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 18.

právní, použije se úprava v zákoně občanském. Toto tvrzení potvrdil i rozsudek Vrchního soudu v Praze,³⁶ kde se mj. praví: „*Směnečné závazkové právní vztahy se podobně jako jiné závazkové právní vztahy z cenných papírů, zejména v listinné podobě, sice v mnohém odlišují od smluvních závazkových vztahů, i pro ně však platí, není-li z jejich speciální právní úpravy patrné něco jiného nebo nevyplývá-li něco jiného z povahy věci, obecná právní úprava závazkových vztahů. Tu představuje podle okolností buďto sám občanský zákoník anebo občanský zákoník ve spojení se zákoníkem obchodním. Směnka je abstraktním platebním závazkem a tedy neztělesňuje žádný konkrétní obchod ani konkrétní vztah neobchodní. Není podstatné, kdo jsou právě účastníci směnky, neboť i to se může prostřednictvím indosace kdykoliv změnit. Konečně není ani významné, k jakému kauzálnímu vztahu se směnka v jakékoliv funkci váže, neboť i tato okolnost zejména indosací ztrácí na významu (čl. I. § 17 zák. č. 191/1950 Sb.). Potom ovšem nelze tento abstraktní platební závazek podřadit též obchodnímu zákoníku, ale je nutno dospět k závěru, že obecnou úpravu směnečných závazkových vztahů je nutno hledat jen v občanském zákoníku.*“³⁷

Mezi další právní předpisy, které ovlivňují práva ze směnky, můžeme uvést zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, tedy právo konkursní a insolvenční. K těmto předpisům je zákon směnečný a šekový v principu speciality. Naopak ve vztahu k zákonu devizovému, č. 219/1995 Sb., je směnečná úprava v poměru subsidiarity, tudíž může být použit jen v jeho rámci.³⁸

³⁶ KOTÁSEK, Josef a Jarmila POKORNÁ. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 419 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1794-547, s. 172.

³⁷ rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999 sp. zn. 5 Cmo 189/99, publikován v časopise Soudní rozhledy, 2000, č. 2, s. 50.

³⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 20.

3. Funkce směnky

Otázka funkce směnky není otázkou zákonného předpisu – zákonná úprava funkcí směnky vůbec neexistuje. Nejedná se ani o otázku směnky jako listinného cenného papíru, když ani směnečné právo takové otázky vůbec neřeší a žádné platební ani zajišťovací směnky nezná. Funkce konkrétní směnky je důsledkem dohody určitých osob o tom, jak bude směnka v jejich vztazích fungovat.

Pokud se namítající účastník směnečného řízení dovolává nějaké funkce směnky, musí prokázat, že byla s druhou stranou uzavřena smlouva, ze které se tvrzená funkce podává. Ani tyto smlouvy nejsou právem upraveny – jedná se o smlouvy nepojmenované. Není tedy pro ně ani předepsána žádná určitá forma.³⁹

Směnky mohou být využívány buď k uhrazení pohledávky, nebo k jejímu zajištění, podle toho plní uhrazovací nebo zajišťovací funkci. Uhrazovací funkci můžeme rozdělit na využití směnky jako platidla nebo nástroje placení.

3.1. Funkce uhrazovací

Směnka má uhrazovací funkci v případě, že je věřiteli dané pohledávky poskytnuta jako plnění nebo jako platební instrument. Směnka je směnkou uhrazovací, jestliže příčinná pohledávka byla zaplácena směnkou nebo má být zaplácena prostřednictvím směnky.⁴⁰

3.1.1. Směnka jako platidlo

Dohodnou-li si strany placení směnkou (v odborné literatuře se někdy hovoří o směnce dané *pro soluto*) jedná se o náhradní plnění namísto peněz. K okamžiku předání směnky věřiteli dochází k zániku závazku, který je důvodem příslušného směnečného závazku. Další vztahy mezi stranami mají v zásadě čistě směnečný charakter. Tento typ směnek se v našem prostředí prakticky nevyskytuje.

³⁹ SEDLECKÝ, Lukáš. Směnka a spotřebitelský úvěr. *Právní rozhledy*. 2013, č. 2, s. 51. ISSN 1210-6410.

⁴⁰ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 30.

3.1.2. Směnka jako nástroj placení

Mnohem častěji používanější variantu uhrazovací směnky proto představuje placení prostřednictvím směnky (směnka vydaná *pro solvendo*). Zde nedochází k zániku povinnosti z kauzálního vztahu a tato pohledávka tak trvá i nadále. Souběžně je k ní dohodou zakládán směnečný závazek s tím, že zaplacení směnky bude současně splněním závazku vyplývajícího z kauzálního vztahu.

To ovšem neznamená, že dlužník ze směnky a současně z kauzálního vztahu musí plnit „dvakrát“. Ochranu dlužníkům před „duplicitním“ placením poskytuje do jisté míry obchodní zákoník v § 334. Pro obchodní závazkové vztahy se zde stanoví, že pokud bylo dohodnuto placení prostřednictvím směnky, je věřitel oprávněn požadovat na dlužníkovi splnění závazku ze smlouvy, jen když nemůže dosáhnout jeho splnění ze směnky.⁴¹

3.2. Funkce zajišťovací

Tuto funkci má směnka v případě, že je věřiteli příčinné pohledávky poskytnuta jako prostředek zajištění, v důsledku čehož má být užita k uspokojení příčinné pohledávky, pokud by tato pohledávka nebyla řádně a včas plněna.⁴²

⁴¹ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, §334

⁴² CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s.31.

4. Zajišťovací směnka

4.1. Směnečná způsobilost

Směnečná způsobilost, podobně jako u jiných závazků se dělí na aktivní a pasivní. Aktivní způsobilost splývá s právní způsobilostí obecnou, tedy být nositel práv a povinností. U směnky to tedy znamená mít schopnost nabývat práv ze směnky, být směnečným věřitelem.⁴³ Směnečná způsobilost pasivní, zde tedy vyjadřuje schopnost se směnečně vázat, být směnečným dlužníkem. Kdo se může zavazovat, uvádí ZSŠ v čl. III § 1, kde se píše: „*Směnečně nebo šekově se může*

zavazovat každý, kdo je způsobilý vlastními úkony se zavazovat.“⁴⁴ Zavazovat se tedy můžou jak fyzické tak právnické osoby. U osob fyzických se jedná pouze o ty, které jsou uvedeny v občanském zákoně v § 8 a 9, tzv. plnou právní způsobilost. Pokud osoby tuto způsobilost nemají možnost se směnečně zavazovat, ani v zastoupení. U právnických osob takový výčet není, a řídí se doktrínou o způsobilosti právnických osob k právním úkonům.⁴⁵

4.2. Náležitosti směnky

Obsahové náležitosti směnky, je nutné rozlišovat, na obsah, který směnka mít musí, tzn. podstatné náležitosti směnky a další obsah směnky, tedy náležitosti, které nejsou podmínkou její platnosti. Může se jednat o náležitosti směnečným právem předvídané jako možné, nikoliv jako povinné, může však jít i o zápisy, které nejsou směnečným právem předvídané, které zpravidla nemají bezprostřední význam pro práva a povinnosti ze směnky. Vzhledem ke striktně formální úpravě směnky, pravdivost těchto zápisů má druhotnou roli. Na podmínku platnosti a účinnosti, a tedy v případě podstatných náležitostí i platnosti celé směnky nemá žádný vliv.⁴⁶

⁴³ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 26.

⁴⁴ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů. Čl. III. § 1

⁴⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 27.

⁴⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 75.

4.2.1. Náležitosti směnky cizí

Podstatné náležitosti směnky cizí jsou taxativně uvedeny v čl. I § 1 zákona směnečného a šekového. V následujícím paragrafu je uveden jejich význam, kde se píše, že listina, které chybí některé náležitosti podle § 1, není platná jako směnka cizí. Těmito náležitostmi jsou:

- 1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, v kterém je listina sepsána;*
- 2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu;*
- 3. jméno toho, kdo má platit (směnečníka);*
- 4. údaj splatnosti;*
- 5. údaj místa, kde má být placeno;*
- 6. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;*
- 7. datum a místo vystavení směnky;*
- 8. podpis výstavce.⁴⁷*

První z řady náležitostí je, že směnečná listina musí být výslovně označena jako směnka. V komentáři k zákonu směnečnému a šekovému se dočteme, že k takovému označení má posloužit podstatné jméno „směnka“. Slovo směnka však nestačí použít v nadpise, ale musí vycházet přímo z textu listiny. Takové označení musí dále být vyjádřeno v jazyce, ve kterém je celá směnečná listina sepsána. Tímto pravidlem je stanovena podmínka, že směnka, která je emisí vydána, musí být v ten moment jednojazyčná. Je pak už ponecháno na vůli účastníků, jaký jazyk si zvolí. Jakmile se směnečná listina dostane do oběhu, jednojazyčnost přestává být povinností. Ostatní zápisy se tak na směnku mohou uvádět v jakémkoliv jazyce. Za výjimku jednojazyčnosti zde musíme považovat jména osob a geografické názvy.⁴⁸

Bezpodmínečný příkaz zaplatit, je skutečným jádrem směnky cizí. V této náležitosti najdeme dva samostatné problémy, a to platební příkaz a problematiku směnečného penízu.

⁴⁷ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I § 1

⁴⁸ KOVARÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 9-10.

Platební příkaz je uváděn na směnce slovem „zaplatte“. V praxi se můžeme setkat i s opisem tohoto příkazu, jako „*Přikazuji panu XY, aby zaplatil za tuto směnku.*“ Platební příkaz musí být uveden bez jakýchkoliv podmínek. Vyjádření jakékoliv podmínky vede k neplatnosti směnečné listiny. Platební příkaz zpravidla navazuje na určení remitenta, na slovo směnka.⁴⁹

Směnečný peníz definuje směnku jako dlužnický cenný papír. Nelze vystavit směnku na zboží, ani na dokumenty, které by měly povahu platebního závazku. Vždy se musí jednat o peněžitou částku, která je ze směnky jasně patrná. A to nejen původním subjektům, ale komukoliv jinému.⁵⁰ Z čl. I § 6 odst. 2 vyplývá, že směnečný peníz může být na směnce uveden jen jeden. Pokud by tomu taky nebylo, platí podle tohoto ustanovení částka nejmenší.⁵¹ Směnečná suma se zpravidla uvádí dvojnásobem a to jak slovy, tak čísly. Pokud by se takto uvedené suma neshodovala, přednost má suma uvedená slovy.⁵² „*Je-li směnečná suma udána jak slovy, tak čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí suma vyjádřená slovy.*“⁵³

Pokud by nebyla uvedena měna směnečné sumy, jednalo by se o příkaz neurčitý, a tím by se stala směnka neplatná. Měna má být platná a jasně určitá, nelze tedy použít vyjádření měn bývalých (marka, československá koruna).

Jméno směnečníka je z další podmínkou platnosti směnky cizí. Postačí zcela, je-li na směnce uveden. Jméno nemusí dokonce ani existovat. I když tato směnka bude platná, nastává problém při přijímání směnky. Proto je z praktického hlediska významné, co nejpřesněji směnečníka označit, aby nevznikaly pochybnosti o tom, kdo má směnku přijmout.⁵⁴

Splatnost lze dovodit jen z obsahu samotné směnky, není-li na směnce platnost uvedena, má se za to, že směnka je splatná na viděnou. Připouští se pouze směnky splatné na viděnou (vistasměnky), směnky splatné v určitém čase po datu vystavení (datasměnky), v určitém čase po viděné (lhůtní vistasměnky) a směnky

⁴⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 81.

⁵⁰ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 10.

⁵¹ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I § 6 odst. 2.

⁵² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 86.

⁵³ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I § 6 odst. 1.

⁵⁴ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 5., doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 15.

splatné v určitý den (fixní, také precisní směnky). Splatnost stanovená jiným způsobem vede k totální neplatnosti listiny jako směnky.⁵⁵

Směnka musí obsahovat údaj místa splatnosti, tedy určení místa, kde má být placeno. Pokud by tento údaj chyběl, nejednalo by se o směnku. Platebním místem, může být kterýkoliv bod na této planetě. Přímý dlužník se zavazuje v takovém místě směnku zaplatit a majitel se v platebním místě musí směnkou legitimovat. Mimo platební místo není dlužník povinen směnku uhradit, oproti tomu není povinen ani věřitel mimo platební místo přijmout směnečný peníz. Místo splatnosti může být uvedeno pouze jedno. Na platebním místě by měla být směnka i případně protestována.⁵⁶

Remitent, neboli ten komu nebo na jeho řad má být placeno musí být na směnce bezpodmínečně uveden. Směnka na doručitele je nepřijatelná. Pravidla pro označení remitenta jsou v zásadě shodná se směnečníkem.⁵⁷

U směnky na řad může být k údaji remitenta připojena i doložka „na řad“, s ohledem na ustanovení čl. I. § 11 odst. 1 zákona směnečného a šekového, není to však nutné, neboť tuto povahu mají všechny směnky, ze kterých výslovně nevyplývá, že jde o směnky na jméno ve smyslu odst. 2 téhož ustanovení. Umístění doložky „nikoli na řad“ zakazuje remitentovi převody směnky indosací.⁵⁸ Tyto převody se už ale budou řídit podle § 13 zákona o cenných papírech, a to institutem o postoupení pohledávky.⁵⁹

Směnečná listina musí být opatřena datem vystavení a údajem místa vystavení. U tuzemských směnek místo vystavení nemá příliš velký význam. Ale u směnek s cizím prvkem je tento význam zásadní, neboť místem vystavení kde bylo učiněno směnečné prohlášení, se řídí také jeho forma.⁶⁰ Pokud na směnečné listině chybí místo vystavení má se podle čl. I § 2 odst. 4, zákona směnečného a šekového,

⁵⁵ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 5.*, doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 15.

⁵⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice. 6.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 95.

⁵⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice. 6.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 89

⁵⁸ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 5.*, doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 18.

⁵⁹ PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech.* Praha: ORAC, 1998, s. 62

⁶⁰ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I § 92 odst. 1.

že byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.⁶¹ Je-li na směnce více míst vystavení, stává se neplatnou.

Datum vystavení směnky je v každém případě údaj významný a zákon s ním spojuje běh celé řady lhůt. Údaj o datu, kdy byla směnka vystavena, nemusí být pravdivý, ale musí být možný. Datum, kde vystavení směnky je pozdější, než datum splatnosti je nepřipustné. Na směnce je zvykem uvádět měsíc slovy, aby se předešlo možným chybám.⁶²

Poslední náležitostí uvedenou v zákoně je podpis výstavce. Podpisem je dovršen vznik směnečné listiny. Všechny doložky, které byly výše uvedeny, jsou doložky, které určuje výstavce a za své je prohlašuje svým podpisem. Celou směnku tedy může napsat jiná osoba, ale podepsat ji musí výstavce. Z pravidla se podepisuje pod celým textem v pravém dolním rohu.⁶³ Podpis musí být vlastnoruční, nebo proveden pomocí zmocněnce, který uvede své vlastní jméno a připojí údaj, za koho se podepisuje.⁶⁴ Pokud by směnka nebyla podepsána předepsaným způsobem, může se jednat o trestný čin padělání a pozměňování peněz vyhotovením falešné směnky. Podobné případy je možné dohledat v naší judikatuře.⁶⁵

4.2.2. Náležitosti směnky vlastní

Podobně jako je tomu u směnky cizí, tak i směnka vlastní má své podstatné náležitosti, které jsou uvedeny v čl. I § 75, zákona směnečného a šekového. Jsou jimi:

- 1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;*
- 2. bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;*
- 3. údaj splatnosti;*
- 4. údaj místa, kde má být placeno;*

⁶¹ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I § 2 odst. 4.

⁶² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 90.

⁶³ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5, s. 90.

⁶⁴ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. III § 3 odst. 1.

⁶⁵ např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. 6 Tdo 439/2004

5. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;

6. datum a místo vystavení směnky;

7. podpis výstavce.⁶⁶

Srovnáme-li výčet výše uvedený s náležitostmi směnky cizí, musíme dojít k názoru, že jsou velice podobné. Za pravdu nám dá i komentář k zákonu směnečnému a šekovému, kde jednotlivé body paragrafů jsou odkazovány na komentář ke směnce cizí.⁶⁷ Pokud by některá z náležitostí chyběla, nemohla by být směnka platná jako směnka vlastní.⁶⁸

4.3. Zajišťovací směnka

V zákoně směnečném a šekovém, termín zajišťovací směnka najít nemůžeme. I tak se ale bude řídit všemi instituty směnečného práva, nejedná se o zvláštní druh směnky. Vždy bude směnka zajišťovací směnkou vlastní nebo cizí.⁶⁹

Zajišťovací směnka, je jedinou směnkou, která nemá uhrazovací funkci. Zajišťovací směnka je emitována, avalována, akceptována, převedena nebo zastavena z důvodu, aby věřiteli posloužila jako prostředek k zajištění pohledávky. Věřitel tuto směnku zpravidla nabývá jen pro jistotu, pro případ kdy by jeho pohledávka nebyla uspokojena.⁷⁰ Podle mého názoru, ale částečnou uhrazovací funkci v zajišťovací směnce najít můžeme. Neboť pokud dlužník nesplní řádně svojí pohledávku, skrze zajišťovací směnku se bude uhrazovat dluh, který dlužník vůči věřiteli má. Ovšem pouze při zachování účastníků obou závazků.

Příčinná pohledávka zde není nahrazena směnečnou. Věřitel k příčinné pohledávce nabývá směnečnou pohledávku navíc, jedná se tedy o kumulativní novaci. Věřitel by měl zajišťovací směnku uplatnit až poté, co nebyla zajištěná pohledávka řádně a včas uhrazena. Pokud by jí uplatnil před příčinnou pohledávkou, tak by nepostupoval řádně. Právní povahu zajišťovací směnky uvádí judikatura.

⁶⁶ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I § 75.

⁶⁷ KOVAŘÍK, Z. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 5.*, doplněné vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 223 a 224.

⁶⁸ zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, čl. I § 76. odst. 1.

⁶⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění. Vyd. 2.* Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 3.

⁷⁰ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka.* Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s 36.

„Plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení či zástavního práva) zajištěná pohledávka nezaniká a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky. Je-li směnkou zajištěno splnění pohledávky za třetí osobu (odlišnou od dlužníka ze směnky), zaplacením takové směnky plní směnečný dlužník svůj vlastní dluh ze směnky. Ani v tomto případě však nelze pominout, že pro plnění osobou, která poskytla zajištění (zajišťujícím dlužníkem), obecně platí, že jde o náhradní plnění toho, co měl v první řadě plnit dlužník na zajištěnou pohledávku. Plnil-li směnečný dlužník z titulu zajišťovací směnky, vzniká mu zásadně vůči dlužníku směnkou zajištěné pohledávky „regresní“ nárok; vznik tohoto nároku a jeho výši je přitom nutno posuzovat (při absenci výslovné právní úpravy) analogicky podle ustanovení § 454 a § 458 občanského zákoníku (přímé aplikaci uvedených ustanovení brání skutečnost, že dlužník ze směnky plnil na základě své právní povinnosti dané směnkou).“⁷¹

Pro věřitele je velice výhodné, že zajišťovací směnka je zcela samostatným závazkem. Tímto mu vzniká další prostředek, jak vymoci dlužnou částku po dlužníkovi. Radim Chalupa ve své publikaci uvádí že: *„Zajišťovací směnka představuje jízdenku na rychlejší a pohodlnější cestu k majetku dlužníka zavázaného v příčinném vztahu.“*⁷² Tou pohodlnější cestou je zde myšleno to, že zatím co při vymáhání splnění pohledávky z příčinného závazkového vztahu soudní cestou musí věřitel tvrdit veškeré skutkové okolnosti, kterých se dovolává, u vymáhání směnky věřitel prokazuje pouze své oprávněné vlastnictví směnky. K tomu postačí pouhé předložení originálu platné směnky. Další důkazní břemeno je na dlužníkovi. Nezanedbatelné jsou i výhody v procesní rovině, kdy prostřednictvím zkráceného řízení může rychle dosáhnout vykonatelného rozhodnutí, nebo exekučního titulu.⁷³

Vznik zajišťovací směnky předchází ujednání dvou stran. Toto ujednání může mít buď charakter směnečné smlouvy, smlouvy o převodu směnky a výjimečně též smlouvy o zastavení směnky. Směnečná smlouva není vždy samostatnou smlouvou.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006.

⁷² CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s 37.

⁷³ PRCHAL, Petr. Výhody a nevýhody využití zajišťovacích směnek. *Právní fórum*. 2012, č. 8, s. 366. ISSN 1214-7966.

Naopak, je obvyklé, že směnečná smlouva představuje ujednání vtělené do smlouvy zakládající příčinný závazkový vztah.⁷⁴

4.4. Smlouva o zajištění směnkou

Směnka jako abstraktní a nesporný závazek z cenného papíru nepotřebuje ke své platnosti a k existenci závazků z ní vyplývajících nic dalšího, kromě všech náležitostí, které jí ukládá zákon směnečný a šekový. Téměř žádná směnka, a to především zajišťovací, nevzniká jen tak, bez jakéhokoliv účelu. Směnky, které nemají žádnou příčinu vzniku, ale přesto existují, se nazývají směnkami „planými“. V praxi se vyskytují velice výjimečně. Vzniku zajišťovací směnky bude vždy předcházet dohoda účastníků o tom, jakým způsobem danou směnku využijí, a v takovém případě se bude jednat o mimosměnečný vztah. Zde bude vždy existence někoho, kdo vyžaduje (nejčastěji věřitel) vystavení směnky, nebo někoho, kdo se nabízí s vystavením směnky k zajišťovacímu účelu. Tuto dohodu můžeme označit za smlouvu o zajištění směnkou, nebo také jako směnečnou smlouvu.

Smlouvu o zajištění směnkou neupravuje zákon směnečný a šekový a taktéž její úpravu nenalezneme ani v obchodním a občanském zákoníku, ani v jiném právním předpise. Nejedná se o žádnou typovou smlouvu, ale o takzvaný inominát (nepojmenovaný typ smlouvy).⁷⁵ Povaha smlouvy o zajištění směnkou jako občanskoprávní nebo obchodněprávní závisí na tom, k jakému účelu byla zajišťovací směnka vydána, jestli k zajištění občanskoprávní či obchodněprávní pohledávky.⁷⁶

Jakým právním kodexem se bude směnečná smlouva řídit, můžeme dohledat v české judikatuře, kde se například v rozsudku Vrchního soudu v Praze uvádí: „*Směnečná smlouva jako bezprostřední právní důvod vydání směnečné listiny má podle okolností povahu relativního obchodu a řídí se pak vedle občanského zákoníku také obchodním zákoníkem anebo obchodem není a řídí se potom jen občanským zákoníkem.*“⁷⁷

⁷⁴ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 36.

⁷⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 13.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006

⁷⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99, Soudní rozhledy 2/2012 s. 50.

Skutečnost, že se jedná o nepojmenovanou smlouvu, dává odpověď na formu směnečné smlouvy o zajištění. Díky neexistenci právního předpisu o její formě, taková smlouva obстоjí jak v písemné tak ústní formě. Nabídka ani přijetí nemusí být vyjádřené výslovně, postačí i uzavření konkludentní. Většina směnečných smluv je uzavírána jen ústním ujednáním.⁷⁸ Obsahem takové smlouvy musí bezesporu být ujednání, že jeden účastník se zavazuje ve prospěch druhého učinit příslušný směnečný úkon, vystavit směnku, akceptovat ji, opatřit směnku rukojemským prohlášením. V takovém případě, se ale nemusí jednat o smlouvu o zajištění směnkou. Aby se docílilo takového efektu, je potřeba, aby takové ujednání bylo dohodnuto zcela jasně. Nejlépe formulací, co je směnkou zajištěno.

Zajišťovací směnka, je způsobilá zajistit vše, co může být zajištěno i jinými zajišťovacími prostředky. A to ať se jedná o závazky peněžité, tak nepeněžité, závazky splatné i závazky před splatností, závazky budoucí i existující. Vyloučit nemůžeme ani závazky promlčené, protože nadále trvají. Oproti tomu již zaniklé závazky nemohou být směnkou zajišťovány. Směnka by sice formálně platnou byla, ale trpěla by nedostatkem způsobilého důvodu pro použití zajišťovací směnky.⁷⁹ To potvrdil také Nejvyšší soud. „*Nemožnost zajistit práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů směnkou sice nečiní směnku (vystavenou za tímto účelem) neplatnou, zakládá však námitku výstavce směnky podle ustanovení čl. I § 17 směnečného zákona*“.⁸⁰

Způsob jakým smlouva o zajištění směnkou ukáže na konkrétní směnku, která danou pohledávku zajišťuje, může být někdy problematický. V případě, že mezi účastníky existuje pouze jeden kauzální vztah a jen jedna směnka, bude jednodušší směnku konkretizovat. Pokud jich bude více, je téměř nezbytné, aby ve smlouvě byla ona směnka specifikována co nejbližší. Kdo se poté bude zajišťovacího vztahu dovolávat, je na té osobě, aby prokázala vztah určité směnky ke konkrétní obecné povinnosti. Vymezením zajištěné kauzální pohledávky vzniká smluvní vazba mezi takovou pohledávkou a směnkou. Zánikem zajištěné kauzální pohledávky, zaniká i

⁷⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 14.

⁷⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 15.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 933/2008.

zajišťovací vztah ze směnky. Stejnou směnkou je sice možné zajistit i závazek jiný, ale pouze na základě dohody všech účastníků.⁸¹

Účastníky směnečné smlouvy jsou obvykle na straně jedné směnečný dlužník a na straně druhé směnečný věřitel (zpravidla subjekt ze směnky oprávněný), může se objevit i pluralita subjektů na obou stranách. Další možností je vystavit smlouvu pro každý jednotlivý subjekt novou. Další možností je též, aby účastníkem směnečné smlouvy byli směneční dlužníci, kteří se zajišťovanou pohledávkou nemají nic společného. V takové situaci, by vedle smlouvy hlavní, muselo dojít k uzavření další smlouvy se směnečným dlužníkem. Této osobě by pak příslušel regresní nárok svého druhu vůči dlužníku směnkou zajištěné pohledávky.⁸² Naskýtá se také možnost uzavřít smlouvu, ve které bude plnění sjednáno ve prospěch třetí osoby, a pak by nastala situace, kde by byl věřitel zajišťovaného závazku osobou odlišnou od osoby oprávněné ze směnky.

Ve smlouvách o zajištění směnkou pravidelně obsahuje dohodu, kterou se oprávněný zavazuje, že směnku dále nepřevede. Touto dohodou smluvní účastníci neporušují ustanovení čl. I. § 11 zákona směnečného a šekového a je tudíž platná. Nemůžeme to ale chápat jako úplné zrušení práva majitele převést směnku. Pokud by však došlo v takovém případě k převodu směnky, jedná se o porušení dané smlouvy. Ze zákona by pak mohl plynout třeba nárok na náhradu vzniklé škody. Určité omezení převodu směnky existuje, i když zákaz převodu směnky není ve smlouvě výslovně upraven. Plyne přímo z povahy smlouvy o zajištění směnkou, kde by hrozilo, že by směnka po převodu mohla být uplatněná dřív, než zajištěná směnka nabude platnosti. Toto omezení trvá právě jen do dospělosti dané směnky.

Mezi velmi často užívané ujednání patří také povinnost věřitele (nebo třetí osoby) vrátit směnku jejímu výstavci v případě, že zajištěná pohledávka splněním nebo jinak zanikne. Důležitost tohoto ujednání spočívá v nebezpečnosti směnky jako samostatného cenného papíru. Pokud by někdo takovou směnku uplatnil, námitka, že důvod směnky zanikl, by nemusela být úspěšná. Právo na vydání směnky je již obsaženo v podstatě celého závazkového vztahu, i kdyby to nebylo přímo upraveno

⁸¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 16.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006

ve smlouvě o zajištění. Vyloučit toto právo je sice možné, ale pouze výslovnou dohodou. Např. dohoda, že směnka zůstane v oběhu v jiné funkci.⁸³

4.5. Využití zajišťovací směnky

Za nejčastěji používaný zajišťovací nástroj v dnešní době, bude považována právě zajišťovací směnka, avšak pravidla, která jsou jí vlastní je potřeba respektovat. Zajišťovací směnka má být použita věřitelem jen tehdy, když není řádně a včas splněn závazek z kauzálního vztahu. Pokud věřitel toto pravidlo dodrží, jedná se o řádné využití, pakliže by se tímto pravidlem neřídil a chtěl by zajišťovací směnku použít dříve nebo dokonce zneužít, můžeme hovořit o excesivním využití zajišťovací směnky.

Majitel může zajišťovací směnku využít dvěma základními způsoby. Jsou jimi možnosti uplatnit zajišťovací směnku nebo ji prodat. Použití jedné nebo druhé možnosti je závislé na věřiteli, a především na situaci, která určí, jaké řešení bude nejvhodnější. Snahou věřitele je získat maximum možného, při minimu úsilí a vynaložených nákladů.⁸⁴ Z celkového pohledu se mě jeví možnost uplatnění jako složitější, a to jak z pohledu vynaloženého úsilí, tak množství finančních prostředků. Prodejem sice věřitel, přenesení rizika na jiný subjekt (zpravidla specialisty na vymáhání pohledávek), ale pravděpodobně utrží menší výtěžek než při uplatnění.

4.5.1. Řádné využití zajišťovací směnky

Jakákoliv pravidla týkající využití směnky není možné v zákoně najít, samovůle směnečného věřitele by také nebyla správná. Proto vymezuje určitá pravidla teorie a rozhodovací praxe.

Dalším důvodem využití je, aby případně umožnila věřiteli nesměnečné zajištěné pohledávky stát se věřitelem směnečným s výhodnějším procesním postavením.

Pro řádné využití zajišťovací směnky mají velký vliv pojmy nepravá akcesorita a nepravá subsidiarita, se kterými také pracuje odborná literatura. Nepravá akcesorita

⁸³ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 19.

⁸⁴ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 60.

se projevuje tím, že pohledávka vtělená do zajišťovací směnky existuje i bez ohledu na existenci zajištěné pohledávky. Podobné je to u nepravé subsidiarity, zde se může zajišťovací směnečná pohledávka uplatnit bez ohledu na to, jestli již došlo k porušení plnění zajištěné pohledávky. Pokud tedy věřitel uplatní směnečnou pohledávku v době, kdy dlužník není v prodlení s plněním zajištěné pohledávky, nejedná se o řádné využití.

Je ovšem na věřiteli, kterému směru při využití zajišťovací směnky dá přednost a zda bude respektovat řádnost využití zajišťovací směnky. Většinou tomu tak ovšem není a věřitelé překračují hranice nepravé akcesority a nepravé subsidiarity a tímto pak také překračují i hranice řádnosti využití zajišťovací směnky.⁸⁵

Pokud by tedy věřitel chtěl, aby směnka byla využita řádně, musí si počínat tak, jako by pohledávka vtělená do zajišťovací směnky byla akcesorická a subsidiární. „*Nepravá akcesorita a nepravá subsidiarita jen nepozorovaně čeká, zda věřitel jejich nerespektováním poskytne dlužníkům možnost bránit se relativními námitkami založenými na nerespektování zajišťovací povahy směnky při jejím využití.*“⁸⁶

Řádný převod zajišťovací směnky, lze charakterizovat jako převod, kdy nedojde k jejímu osamostatnění a zůstane tedy nadále spjatá se zajištěnou pohledávkou a pouze s ní by se dala převádět. Řádný převod zajišťovací směnky je spojena s nepravou akcesoritou a tu by měl respektovat.

Řádné uplatnění zajišťovací směnky souvisí nejen s nepravou akcesoritou, ale i s nepravou subsidiaritou. Abychom mohli uplatnění považovat za řádné, musí věřitel respektovat veškeré dohody, které si pro uplatnění zajištěné pohledávky spolu s dlužníkem dohodli. Může tedy uplatňovat směnku až tehdy, když se zajištěná pohledávka stane splatnou a dále musí požadovat na směnku pouze tolik, kolik činí zajištěná pohledávka. Měl by také zohlednit mimosměnečná ujednání učiněná ve vztahu k uplatňované směnce. Směnečný věřitel by měl být v době uplatnění směnečného práva zároveň věřitelem zajištěné pohledávky. V případě, že by tomu tak nebylo a směnku uplatňoval směnečný věřitel, který je odlišný od věřitele zajištěné pohledávky, jednalo by se o excesivní uplatnění zajišťovací směnky.⁸⁷

⁸⁵ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 62.

⁸⁶ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 63.

⁸⁷ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 63.

4.5.2. Excesivní využití zajišťovací směňky

Jedná se o takové jednání, které nerespektuje limity řádného využití zajišťovací směňky a nějakým způsobem je „porušuje“. Excesivní využití může mít podobu nikoliv řádného využití, nebo zneužití zajišťovací směňky. Rozdíl mezi těmito způsoby využití by se mohl hledat ve volném jednání, zatímco nikoliv řádné využití zajišťovací směňky spočívá v nevědomém překročení hranic řádného využití, u zneužití zajišťovací směňky se pak dá hovořit o vědomém využití zajišťovací směňky v rozporu s její zajišťovací povahou.

Stejně jako u řádného využití, má věřitel dvě možnosti využití i u excesivního. Tím může být, uplatnění směňky v rozporu s její zajišťovací povahou nebo osamostatnění směňky.⁸⁸ Ač se v obou případech jedná o excesivní využití, rozdíl mezi oběma v případě obrany proti takovému využití je značný. Dlužníkovi jsou zachovány všechny námitky, jen za předpokladu je-li zajišťovací směňka spjata se zajištěnou pohledávkou. Z toho lze usoudit, že dlužník je schopen ubránit se všem podobám excesivního využití směňky, pokud není zajišťovací směňka osamostatněna.⁸⁹

Pokud však dojde k osamostatnění zajišťovací směňky, komplikuje to dlužníkovi možnost uplatnění námitek spojených s excesivním využitím zajišťovací směňky a tento způsob excesivního využití může znamenat i kumulované uplatnění směňky a směňkou zajištěné pohledávky.⁹⁰ Osamostatnění zajišťovací směňky se bude podrobněji věnovat samostatně v další části této kapitoly.

Zajímavostí je jistě i fakt, že excesivní uplatnění směňky se nedá pokládat za trestný čin podvodu a to ani tehdy, jestliže k němu došlo s nepravdivým uvedením kauzy závazku.⁹¹

4.5.3. Výhody a nevýhody využití zajišťovací směňky

Přesto že, některé výhody a nevýhody zajišťovací směňky vyplynuly z výše napsaného textu, považuji za důležité jim věnovat samostatnou pozornost. Zaměřím se na výhody využití zajišťovací směňky pro věřitele – ty jsou dle mého názoru

⁸⁸ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směňka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 66.

⁸⁹ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směňka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 112.

⁹⁰ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směňka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 67.

⁹¹ nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 4. 2012, sp. zn. I. ÚS 541/10

zásadnější. Je to totiž vždy věřitel, kdo zajišťuje svoji pohledávku a zpravidla navrhuje způsob zajištění.

Hlavní výhodou je především skutečnost, že je-li věřitel vlastníkem platné směnky, má tak k dispozici velice efektivní prostředek zajištění splnění kauzálního závazku. Vzhledem k oddělenosti závazku kauzálního a směnečného může dojít snadno právě k osamostatnění závazku směnečného. V důsledku toho pak dlužník z kauzálního závazkového vztahu, který poskytl směnečné zajištění, nebude moci uplatnit z tohoto vztahu námitky – ty mají totiž účinky *inter partes*. S tím souvisí také výhoda spočívající v rychlém zpeněžení směnky, v jejím prodeji.⁹²

Využití zajišťovacích směnek přináší věřiteli jisté výhody i v procesní rovině. Umožňuje mu totiž v rámci zkráceného řízení rychle dosáhnout vykonatelného rozhodnutí i exekučního titulu. Dle § 175 občanského soudního řádu soud vydá na návrh žalobce směnečný a šekový platební rozkaz, ve kterém žalovanému uloží, aby do osmi dnů od doručení platebního rozkazu zaplatil požadovanou částku a náklady řízení, nebo aby v téže lhůtě podal námitky.⁹³

Co se týče nevýhod, kterých je podstatně méně než výhod, nejproblematictější se jeví zásada směnečné přísnosti. Ta se projevuje materiálně v požadavku na náležitosti směnky – pokud některá chybí, směnka je neplatná. Dlužník pak může proti kterémukoli majiteli vznést námitku neplatnosti. Zásada směnečné přísnosti je však pouze nepatrným korektivem za cenu toho, že veškeré důkazní břemeno tíží dlužníka.

Na okraj je třeba ještě poznamenat, že za jistou nevýhodu lze brát i možnost trestněprávního postihu za padělání směnečné listiny.⁹⁴

Obecně lze však konstatovat, že zajišťovací směnka je výrazně nastavena ve prospěch věřitele, nedojde-li k smluvním či směnečným odchýlením v podobě ujednání a doložek. Prospěch věřitele shledáváme jak v rovině práva hmotného, tak procesního. Došlo sice k prodloužení procesní lhůty ze tří na osm dní,⁹⁵ nicméně i přesto se domnívám, že lhůta je poměrně krátká a stále svědčí v jeho prospěch.

⁹² PRCHAL, Petr. Výhody a nevýhody využití zajišťovacích směnek. *Právní fórum*. 2012, č. 8, s. 366. ISSN 1214-7966

⁹³ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 37.

⁹⁴ PRCHAL, Petr. Výhody a nevýhody využití zajišťovacích směnek. *Právní fórum*. 2012, č. 8, s. 366. ISSN 1214-7966

⁹⁵ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 175.

4.6. Osamostatnění zajišťovací směňky

Zajišťovací směňka se vyznačuje úplným nedostatkem akcesoričnosti k zajištěné pohledávce. Lze tedy samostatně disponovat jak se zajištěnou pohledávkou, tak se směňkou. Žádoucí je, aby zajišťovací směňka sledovala kauzální vztah a jeho osud, ale není vyloučeno, že může dojít k osamostatnění zajišťovací směňky a tím pádem i k jejímu excesivnímu využití.⁹⁶

„Osamostatnění zajišťovací směňky je takový převod zajišťovací směňky nebo zajištěné pohledávky, případně obou těchto předmětů právních vztahů, jehož důsledkem je oddělení směňečného věřitele od věřitele zajištěné pohledávky.“⁹⁷ Zákon toto osamostatnění zajišťovací směňky nikterak nezakazuje, i když se v takovém případě nejedná o řádné využití zajišťovací směňky. Jinak by tomu bylo, pokud by si zákaz postoupení věřitel s dlužníkem dohodli v ujednání o využití směňky, pak takovou pohledávku nelze postoupit, jak je uvedeno v § 525 odst. 2 Občanského zákoníku.⁹⁸ Jak ukazuje rozhodovací praxe českých soudů, tak naproti tomu jakýkoliv sjednaný zákaz převoditelnosti zajišťovací směňky bez převodu zajištěného závazku nemá vliv na převoditelnost směňky. Tu lze převést na třetí osobu, je-li tento převod proveden v souladu s předpisy směňečného práva, což dlužníkovi velice ztěžuje důvodnou obranu proti excesivnímu uplatnění zajišťovací směňky.⁹⁹ Osamostatnění zajišťovací směňky však může dlužníkovi otevřít dveře k uplatnění námitky nové, kterou je námitka osamostatnění zajišťovací směňky. Obecně lze konstatovat, že osamostatnění zajišťovací směňky od kauzálního vztahu dlužníkovi omezuje využití kauzálních námitek.¹⁰⁰

K osamostatnění zajišťovací směňky může dojít třemi způsoby:

- postoupením zajištěné pohledávky bez současného převodu zajišťovací směňky
- samostatným převodem zajišťovací směňky bez současného převodu zajištěné pohledávky

⁹⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směňka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 35.

⁹⁷ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směňka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 86.

⁹⁸ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směňka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 37.

⁹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1549/2006, rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 2009.

¹⁰⁰ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směňka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 91.

- převodem zajišťovací směnky na jednoho věřitele a postoupením pohledávky na druhého věřitele – dále rovněž rozdělení zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky.¹⁰¹

4.6.1. Postoupení zajištěné pohledávky bez současného převodu zajišťovací směnky

Postoupením zajištěné pohledávky bez současného převodu zajišťovací směnky dochází k nahrazení původního věřitele věřitelem novým, ale původní věřitel nadále zůstává věřitelem směnečným. Na postoupení pohledávky se používají obecné předpisy, v našem případě se bude především jednat o občanský zákoník.

Samostatný převod zajištěné pohledávky bez zajišťovací směnky je považován za neočekávaný krok ze strany postupujícího věřitele, který se chová korektně. Ovšem takové to jednání zákonem zakázáno není. Při postoupení zajištěné pohledávky je pro zajišťovací instrumenty typická jejich akcesorita. Zajišťovací instrument tedy přechází společně se zajištěnou pohledávkou. To však neplatí pro zajišťovací směnku. Pohledávka, která je inkorporována do zajišťovací směnky, není akcesorická, nepravá akcesorita v tom to případě nemá velký význam. Přechod zajištěné pohledávky spolu se směnkou tedy není reálně možný. Jiné překážky samostatnému převodu zajištěné pohledávky bez zajišťovací směnky zákon neuvádí. I proto je tedy takové oddělení možné.¹⁰²

4.6.2. Samostatný převod zajišťovací směnky bez současného převodu zajištěné pohledávky

V případě samostatného převodu zajišťovací směnky bez současného převodu zajištěné pohledávky platí v podstatně obdobné, co platí pro oddělení zajištěné pohledávky od zajišťovací směnky. Samotné oddělení je jistě v rozporu s účelem, pro který byla konkrétní zajišťovací směnka emitována. Přesto takové jednání nekoliduje s žádným z ustanovení zákona, jež upravují problematiku převodu směnky. Jedinou možností by bylo uvažovat o rozporu s dobrými mravy, kterou však

¹⁰¹ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 86

¹⁰² CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 87

rozhodovací praxe soudů nepotvrdila, neboť neshledal takový převod zajišťovací směnky jako jednání v rozporu s dobrými mravy podle ustanovení § 39 občanského zákoníku. I proto osamostatnění zajišťovací směnky neplatnost převodu nezakládá.

4.6.3. Rozdělení zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky

Poslední možností osamostatnění směnky je rozdělení zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky. Tento způsob osamostatnění není tak často využíván z toho důvodu, že se zde jedná o změnu v osobě věřitele zajišťovací směnečné pohledávky i v osobě věřitele zajištěné pohledávky. Rozdělení zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky spočívá v převodu směnky věřitelem na jednu osobu a zajištěné pohledávky na osobu druhou.

Zde nemůžeme hovořit o dalším způsobu osamostatnění. Jedná se o pouhou kumulaci obou předchozích variant osamostatnění, tedy oddělení zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky a oddělení zajištěné pohledávky od zajišťovací směnky. Na jejich právní režim nemá žádný vliv skutečnost, že obě varianty osamostatnění jsou učiněny souběžně. Při osamostatnění zajišťovací směnky rozdělením zajišťovací směnky a zajištěné pohledávky lze uplatnit vše, co platí zmíněné situace uvedené výše.¹⁰³

4.7. Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky

Dále je důležité zmínit, jaké má tato dispozice důsledky pro účastníky zajišťovacího směnečného vztahu a zajištěného právního vztahu. Na každého z účastníků, má osamostatnění zpravidla jiné právní účinky, Někteří účastníci se mohou podílet aktivní formou, jiných se osamostatnění jen dotkne. Důsledky, a to především ty nepříznivé, se nejčastěji týkají směnečných dlužníků, ale ani věřitelé nemusí být zproštěni nepříznivých následků a osamostatněním zajišťovací směnky si mohou uškodit.

JUDr. Kovařík uvádí tyto právní důsledky, které mohou nastat při osamostatnění zajišťovací směnky:

- nabyvateli osamostatněné směnky,

¹⁰³ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560, s. 88

- nabyvateli již osamostatněné směnky,
- věřiteli zajištěné pohledávky,
- věřiteli, který zajišťovací směnku osamostatnil,
- dlužníkům.¹⁰⁴

Můžeme tedy důsledky rozdělit do tří skupin a to na právní důsledky pro nabyvatele, věřitele a dlužníka.

4.7.1. Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky pro nabyvatele

Co se týká důsledků osamostatnění pro nabyvatele, je možno uplatnit dvojí námitky v závislosti na tom, zda byla směnka převedena směnečným (indosací) či nesměnečným způsobem (cesí) a zda nabyvatel při nabývání směnky jednal vědomě s úmyslem poškodit dlužníka.

Jestliže osamostatněnou zajišťovací směnku nabyt nabyvatel nesměnečným způsobem, je směnečný dlužník oprávněn uplatnit vůči nabyvateli námitku osamostatnění zajišťovací směnky i námitky dané excesivním uplatněním směnky.

Pokud nabyvatel osamostatněnou zajišťovací směnku nabyt způsobem směnečným a při tomto nabývání jednal na škodu dlužníka vědomě, lze i zde námitku osamostatnění zajišťovací směnky i námitky dané excesivním uplatněním směnky, vůči věřiteli uplatnit. A to z důvodu, že nabyvatel nejednal v dobré víře a není tudíž na místě jej před uplatněním námitky chránit.

Avšak jestli nabyvatel osamostatňovanou zajišťovací směnku nabyt směnečným způsobem a nejednal při nabývání vědomě na škodu dlužníka, žádnou z těchto námitky není možné vůči němu uplatnit. Námitka osamostatnění zajišťovací směnky poté svědčí dlužníkovi vůči převodci směnky.¹⁰⁵

Důsledky nabytí osamostatněné směnky novým věřitelem se opět odvíjejí od dvou skutečností. Prvou je, zda směnka byla při osamostatnění, nebo po osamostatnění, alespoň jednou převedena směnečným způsobem. Druhou pak, zda nabyvatel v rámci nabytí jednal vědomě na škodu dlužníka.

Pokud byla směnka při osamostatnění nebo po něm alespoň jednou převedena směnečným způsobem a nabyvatel při tomto nabytí nejednal vědomě na škodu

¹⁰⁴ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 91

¹⁰⁵ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 92

dlužníka, nelze vůči nabyvateli osamostatněné směnky uplatnit námitku osamostatnění zajišťovací směnky. Toto se uplatní i v případě dalších převodů, kdy alespoň v jednom případě indosamentu nebylo jednáno vědomě na škodu dlužníka, pak by tento také nemohl účinně vznášet relativní námitky. „*Osamostatněním směnky dochází k oddělení směnky od kauzy. Lze-li alespoň jednomu z převodů, jejichž prostřednictvím se směnka dostala od osoby, která zajišťovací směnku oddělila od zajištěné pohledávky k předmětnému nabyvateli, přičítat abstrakční účinek, je to, že směnka byla osamostatněna, pro nabyvatele příznivá. Vůči takovému věřiteli nejsou uplatnitelné relativní námitky, mezi něž je nezbytné počítat námitky související se zajišťovací povahou, tedy účelem emise směnky.*“¹⁰⁶

V ostatních případech převodu směnky, tedy směnečný způsob vědomě na škodu dlužníka a nesměnečný převod, lze vůči nabyvateli námitku osamostatnění uplatnit. Pokud dlužník opodstatněnost námitky prokáže, věřitel osamostatněné směnky bude při uplatňování směnky neúspěšný.

4.7.2. Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky pro věřitele zajištěné pohledávky

Nabyvatel oddělené nebo rozdělené zajištěné pohledávky se stává plnohodnotným věřitelem zajištěné pohledávky; osamostatnění zajišťovací směnky nemá na obsah zajištěné pohledávky žádný vliv. Nabyvatel osamostatněné zajištěné pohledávky je na tom o poznání hůř, než původní věřitel zajištěné pohledávky spjaté se směnkou. Jedním z důvodů je oslabení vymahatelnosti pohledávky, neboť věřitel zajištěné pohledávky nemá k dispozici zajišťovací instrument v podobě směnky. Ještě větší problém může nastat, pokud držitel osamostatněné směnky obdrží plnění od dlužníka. Poté totiž taková zajištěná pohledávka zaniká. V případě pokud majitel směnky a věřitel zajištěné pohledávky nemá nic společného, může se stát, že věřitelova směnka nebude nikdy uspokojena.

Jestli původní věřitel osamostatněním zajišťovací směnky poruší smluvní zákaz, vystavuje se tak nebezpečí, že proti němu bude úspěšně uplatněn návrh na náhradu škody. Náhradu škody může ještě umocnit fakt, že byl smluvní zákaz

¹⁰⁶ CHALUPA, Radim. Osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*. 2000, č. 7. s. 19. ISSN 1210-4817.

převodu zajišťovací směnky ještě podepřen smluvními sankcemi. Tudíž by kromě náhrady škody mohl věřitel vymáhat i tyto sankce.¹⁰⁷

„Pokud věřitel převede osamostatňující zajišťovací směnku, zanikne jeho zajištěná pohledávka v rozsahu plnění, které obdrží za převedenou zajišťovací směnku.“ Dále pak může nakládat a uplatňovat zajištěnou pohledávku, pokud se věřitel vyhne povinnosti uhradit náhradu škody, pak je takové osamostatnění směnky poměrně výhodné. *„Převede-li věřitel zajištěnou pohledávku i zajišťovací směnku, přestává být věřitelem“.* Věřitel se snaží uspokojit svojí pohledávku v rozsahu plnění, které obdrží za převedené pohledávky.¹⁰⁸

Můžeme se ovšem ptát, zdali pro věřitele bude oddělení směnky a jí zajištěné pohledávky, výhodné i po případném uplatnění práva na náhradu škody dlužníkem a požadavku na zaplacení smluvních sankcí.

4.7.3. Důsledky osamostatnění zajišťovací směnky pro dlužníka

Osamostatnění směnky není pro dlužníka nijak příznivé, neboť by pro něj bylo výhodnější, kdyby k jejímu osamostatnění vůbec nedošlo. Reálně se totiž může stát, že by měl být povinen plnit i v situaci, ve které by za situace, kdy by nebyla směnka osamostatněna, plnit nemusel. V nejhorším případě se může stát, že dlužník bude povinen platit dvakrát. Jak už bylo zmíněno v předešlé kapitole, tak ani smluvní ujednání o zákazu převodu zajišťovací směnky, nemusí dlužníka od jejího osamostatnění ochránit.

Nejpříznivější variantou osamostatnění zajišťovací směnky z pohledu dlužníka je považováno osamostatnění uskutečněné pouze postoupením zajištěné pohledávky. V takovém případě má dlužník oprávnění uplatnit námitku osamostatnění zajišťovací směnky, protože mu zůstaly zachovány kauzální námitky vůči věřiteli.¹⁰⁹ S takovým názorem pracuje i naše judikatura.¹¹⁰

Při indosaci získává dlužník rozdílné postavení na základě faktu, zda nový majitel směnky jednal vědomě nebo nevědomě na škodu dlužníka. V prvním (vědomém) případě jednání, může dlužník vůči novému majiteli využít všechny

¹⁰⁷ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 94

¹⁰⁸ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 95

¹⁰⁹ CHALUPA, Radim. Osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*. 2000, č. 7. s. 19. ISSN 1210-4817.

¹¹⁰ Např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 1. 2001, sp. zn. 5 Cmo 645/2000.

námítky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějšímu majiteli směnky, zejména může tedy vznášet námitku osamostatnění zajišťovací směnky. V druhém případě, kdy nový majitel nejedná vědomě na škodu dlužníka, takovou možnost námitek dlužník nemá. V takovém případě dochází k materiální abstraktnosti směnečné pohledávky. Ta zapříčiní, že dlužník nemůže vůči věřiteli vznášet kauzální námítka, ale pouze ty, které se zakládají na vztahu k novému věřiteli.¹¹¹

Jak již bylo výše zmíněno, může dojít k situaci, kdy se dlužník neubrání dvojímu plnění. A to za předpokladu, pokud byla směnka převedena směnečným způsobem, kdy nabyvatel nejednal vědomě na škodu dlužníka při jejím nabývání a vůči dlužníkovi je uplatněna nejdřív zajištěná pohledávka a posléze směnečná zajišťovací pohledávka. Dlužník by mohl ztratit námitku osamostatnění zajišťovací směnky a i všechny námítka dané excesivním uplatněním zajišťovací směnky. V takovém případě nemá možnost se dlužník ubránit.¹¹²

4.8. Blankosměnka

„Blankosměnka, též biankosměnka, je při vydání neúplná směnečná listina, kterou její vydavatel dává do oběhu s tím, že v ní záměrně ponechává některé směnečné doložky nevyplněny, a s tím, že dává právo jiné osobě za ujednaných podmínek tyto chybějící doložky vyplnit (vyplňovací právo), a tím ji přeměnit na skutečnou směnku.“¹¹³ Takhle stručnou charakteristiku uvádí právníký slovník. V zákoně směnečném a šekovém se o blankosměnce můžeme dočíst pouze v §10 čl. I. Toto ustanovení sice hovoří již o směnkách úplných a o možnosti námitek dlužníků vůči majiteli z nich, ale zároveň předpokládá, že směnkám předchází listina, která ještě směnkou není, listina, která je zatím neúplná. Připouští tedy blankosměnky.¹¹⁴

Charakteristické znaky blankosměnky lze i přes strohost ustanovení vyčíst z §10 čl. I. zákona směnečného a šekového:

¹¹¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 2. 2000 sp. zn. 5 Cmo 13/99

¹¹² CHALUPA, Radim. Osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*. 2000, č. 7. s. 19. ISSN 1210-4817.

¹¹³ Právníký slovník, 3. vydání, 2009 dostupný na Beck-online

¹¹⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 5., dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, Beckovy malé komentáře. ISBN 978-807-4003-851. s. 51

- Blankosměnečná listina musí obsahovat alespoň jeden podpis potencionálního účastníka směnečného vztahu. Podepsaná osoba může být jak vystavitel, tak akceptant, ale též směnečný aval.
- Listina musí být určena za směnku. Z listiny takto vydané musí vždy vyplývat, že se z ní v budoucnu má směnka stát. Pravidlem je uvedení slova „směnka“ na listině, jak už bylo zmíněno v předchozích kapitolách, není toto označení nutné, ale v tomto případě se doporučuje.
- Záměrné vydání blankosměnky neboli vědomý úmysl neúplné směnečné listiny. Tj. vědomí úmysl nevyplnit na listině některou z podstatných náležitostí. Nejčastěji se v našem právním prostředí nevyplňuje směnečná suma, nebo datum splatnosti.
- Posledním znakem je udělení vyplňovacího práva. Jedná se o právo nabyvatele blankosměnky vyplnit chybějící náležitosti, které se sjednává mezi nabyvatelem a vystavitelem.¹¹⁵¹¹⁶ Dohoda o vyplňovacím právu k blankosměnce nevyžaduje písemnou formu a může být dokonce uzavřena i konkludentně. Před takovým postupem je ovšem nutno varovat. Dlužník z blankosměnky je do značné míry vydán všanc věřiteli, a proto je v jeho zájmu, aby dohoda existovala v písemné podobě. Je to totiž právě dlužník, kdo musí prokazovat vyplnění odchylně od dohody, a to bude možné bez komplikací jen tehdy, pokud jí má k dispozici v písemné formě.¹¹⁷

Významem blankosměnky je potřeba účastníků aby jedna strana dala jiné pro účely placení nebo častěji zajištění směnku. To ovšem není možné, protože účastníci prozatím neznají všechny skutečnosti, potřebné k uzavření směnečné listiny. Jeden z účastníků vydá druhému listinu ne zcela úplnou, a zaváže nabyvatele listiny smlouvou o vyplnění patřičným způsobem. Samotným doplněním nevyplněných míst dotvoří si sám majitel listinu na úplnou směnku.

Dispozice s blankosměnkou je povolena i v podobě zatím nevyplněné. Vzniká ovšem otázka jaká práva a povinnosti se převádí, když blankosměnka není ještě

¹¹⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, ISBN 978-7400-402-5. s. 117

¹¹⁶ ŠNYRCH, Roman. Teoretické aspekty blankosměnky, *Bulletin advokacie*. 1997, č. 1. s. 24. ISSN 1210-6348

¹¹⁷ Kotásek, Josef. K některým praktickým aspektům blankosměnky. *Bulletin advokacie*. 1998, č. 9. s. 34. ISSN 1210-6348

samotnou směnkou. Pokud nebude blankosměnka doplněna, budou jakékoliv převody bezvýznamné. V případě vyplnění bílých míst ztratí listina svojí latentnost a nabude svých důsledků. „Při převodu nebo přechodu blankosměnky na jinou osobu přechází právo vyplnit blankosměnku na nabyvatele listiny, aniž by bylo potřeba uzavírat smlouvu o postoupení pohledávky nebo smlouvu obdobnou. Obsah vyplňovacího práva se bez dalšího, tj. pouze v důsledku převodu či přechodu blankosměnky na jinou osobu, změnit nemůže. I po převodu nebo přechodu blankosměnky na jinou osobu je tak pro vyplnění chybějících údajů nadále určující pouze obsah uzavřené dohody o vyplnění.“¹¹⁸

Vyplňovací práva mohou zaniknout, bez toho aby zanikla samotná blankosměnka. A to dohodou, privativní novací, narovnáním vyplňovacího práva nebo jeho splněním.¹¹⁹ Právo na vyplnění blankosměnky se nepromlčuje. „Je-li v dohodě o vyplnění blankosměnky smluveno právo majitele bez dalšího vyplnit datum splatnosti, má majitel blankosměnky právo doplnit do blankosměnky jakékoliv datum splatnosti. Jedná-li se o zajišťovací směnku, nesmí vyplněné datum předcházet datu splatnosti zajišťovaného dluhu.“¹²⁰

4.8.1. Smlouva o vyplnění směnky

Základním právním podkladem pro vznik práva vyplnit blankosměnku bude tedy smlouva. Není znám žádný právní předpis, který by komukoliv takové právo uděloval. Smlouva o vyplnění směnky je v ustanovení §10 čl. I. ZSŠ pouze zmíněna, upravena zde však z žádného hlediska není. Potud jde o smlouvu nepojmenovanou.¹²¹

Pokud se týče právního režimu, smlouva o vyplnění blankosměnky je obchodem relativním. Smlouva o vyplnění směnky může tedy mít jak režim občanskoprávní, tak režim obchodně právní. Příkladem může být společnost, jako výstavce směnky, a jiná společnost, jako její remitent. Jejich vztah se bezpochyby bude řídit obchodněprávním režimem. Vztah rukojmího, jako osoby bez podnikatelského zájmu, se však bude řídit režimem práva občanského. V jedné smlouvě by se tedy

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 336/2010

¹¹⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 75

¹²⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 10. 2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004

¹²¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku, *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007 č. 1, s 10

mohly oba režimy křížit. Vyplňovací právo však nemůže být zcela abstraktní bez vlivu funkce směnky na jeho obsah. Proto i zde, stejně jako u smlouvy o zajištění směnkou, bude smlouva o vyplnění sledovat právní režim smlouvy kauzální prostřednictvím smlouvy směnečné prostřednictvím § 261 odst. 4 obchodního zákoníku. Forma smlouvy o vyplnění směnky zůstává zcela otevřená, jako platná bude uznána v jakékoliv formě. Doporučená je forma písemná.¹²² *Dohoda o vyplnění blankosměnky podle čl. I. § 10 SŠZ nemá stanovenou žádnou formu. Nedostatek takové dohody musí prokázat ten, kdo je na směnce podepsán.*¹²³

Z obsahového hlediska smlouvy o vyplnění blankosměnky, je důraz kladen na jasné vymezení které doložky budou do směnky doplňovány a podle jakých pravidel bude oprávněný postupovat. Povinný ze směnky by tak na základě takto stanovených pravidel měl být schopen s jistou určitostí odhadnout obsah budoucí zajišťovací směnky. Faktický obsah se však dozví až při jejím případném předložení k uplatnění. Dohoda o vyplnění směnečné sumy nemůže být vyplněna na základě uvážení majitele blankosměnky. Za dostačující se považuje dohoda o vyplnění sumy s příslušenstvím, aniž by bylo známo, o jaké příslušenství půjde. Ani splatnost nemůže být stanovena pouze na věřitelovu rozhodnutí. V soudní praxi je používána obvykle dohoda o doplnění data splatnosti směnky po datu, které následuje po splatnosti kauzální pohledávky. *Je-li v dohodě o vyplnění blankosměnky smluveno právo majitele bez dalšího vyplnit datum splatnosti, má majitel blankosměnky právo doplnit do blankosměnky jakékoliv datum splatnosti. Jedná-li se o zajišťovací směnku, nesmí vyplněné datum předcházet datu splatnosti zajišťovaného dluhu.*¹²⁴

Stranami smluv bude vždy na jedné straně osoba na blankosměnce podepsaná a na straně druhé ten, komu se blankosměnka podepisuje. K vyplnění blankosměnky bude vždy oprávněný majitel listiny. Tím může být buď přímo remitent, nebo další majitel, tj. postupník nebo indosatář. Směnečný dlužník právo uděluje, i když pokud není směnka vyplněna, povinným ze zajišťovací směnky se nikdy nemusí stát, jestliže před vyplněním blankosměnky dojde k uspokojení kauzálního závazku.

¹²² KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 78

¹²³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2001 sp. zn. 5 Cmo 556/2000

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2031/2009

Smlouva o vyplnění blankosměnky vznikne vždy mezi majitelem blankosměnky a dlužníkem, kterého se vyplnění bude týkat.¹²⁵

4.8.2. Vyplňování blankosměnky

Vyplňovací právo dává majiteli blankosměnky možnost, aby podle svého uvážení přeměnil blankosměnku jako zárodek směnky na směnku dokonalou. Svého oprávnění může, ale nemusí využít. Pokud jde o blankosměnku s funkcí zajišťovací, není nevyplněním blankosměnky dotčeno jeho právo domáhat se plnění z kauzálního závazku, na rozdíl od směnky platební, Blankosměnku nemusí vždy vyplňovat pouze její majitel, ale také ten, kdo má k listině určité právo. Jako příklad můžeme uvést insolvenčního správce, pokud je majitelem blankosměnky úpadce. Dále by tak mohl učinit správce dědictví, pokud majitel směnky zemřel, nebo byl prohlášen za mrtvého a není ještě znám dědic. A v neposlední řadě i soud, pokud by blankosměnka byla zabavena v mobiliární exekuci. Všechny tyto osoby ovšem musí postupovat v souladu se smlouvou o vyplnění směnky. Blankosměnku je možné doplnit, dokud takové vyplnění má smysl. Zmíněné neplatí, pokud není doba do kdy má být blankosměnka vyplněna ujednána smluvně. *„Právo věřitele na vyplnění blankosměnky realizuje věřitel přímo jejím vyplněním. Toto právo je právem akcesorickým k předmětné listině - blankosměnce a je závislé na existenci blankosměnky. Pokud existuje blankosměnka, pak musí trvat i právo věřitele na její vyplnění, není-li toto právo jinak smluvně omezeno. Takovým omezením by např. byla dohodnutá lhůta, ve které by bylo možné blankosměnku doplnit. V případě jejího porušení by se ale jednalo o směnku vyplněnou v rozporu s dohodou o jejím vyplnění a ani zde by nepřicházelo v úvahu promlčení nároku.“*¹²⁶

Bílá místa není povinnost vyplnit naráz. Majitel listiny má možnost vyplňovat volná místa postupně jak se bude dozvídat potřebné skutečnosti. Jak ovšem jednou bílé místo doplní, potom v tomto rozsahu právo zaniká. Je-li určitá doložka doplněna, nelze toto vyplnění již vzít zpět, nebo je jakkoliv měnit. Majitel blankosměnky nemusí využít všech doložek k vyplnění a některé vynechat. Může se tak stát v případě směnečné sumy. Pakliže je do listiny vyplněna menší směnečná suma, než

¹²⁵ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 82

¹²⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 10. 2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004

je smí být vyplněna, jedná se o podvyplnění směnky. Nejedná se o vyplnění vadné, jde jen o nedokonalé využití práva. I přes takové jednání, je právo na doplnění směnečné sumy nenávratně zkonsumováno. To ovšem neplatí u jiných doložek. Pokud majitel použije datum pozdější, než který je ujednán v dohodě, nejedná se o podvyplnění, ale o vyplnění vadné. Důvodem je začátek promlčecí lhůty, která se odvíjí od data splatnosti směnečné listiny.¹²⁷ „V případě zajišťovací směnky je na věřiteli, jaký údaj splatnosti vyplní. Jedinou podmínkou je, aby splatnost směnky nepředcházela splatnosti kauzálního závazku. Takové jednání není možné posuzovat jako jednání v rozporu s dobrými mravy. Nejsou-li v dohodě o vyplnění žádné podmínky pro stanovení údaje splatnosti směnky, přičemž je dostatečně určitým způsobem stanoveno, jaká výše směnečného peníze má být v blankosměnce doplněna, pak je zřejmé, že doba splatnosti směnky nesmí předcházet době splatnosti zajišťovaného závazku. Při splnění této podmínky může věřitel do blankosměnky vyplnit jakékoliv datum splatnosti. Takové ujednání je v případě dohod o vyplnění blankosměnky obvyklé a není žádného důvodu, proč by tato praxe, sledující bezpochyby bezpečnější zajištění věřitelovy pohledávky, měla být v rozporu s dobrými mravy.“¹²⁸

4.9. Problematika zajištění spotřebitelského úvěru směnkou

Spotřebitelovo postavení je ve směnečném řízení je více ztížené a méně výhodné, než jaké by jinak měl jako žalovaný ve sporu o zaplacení čistě obecněprávní pohledávky.

Pro spotřebitele v postavení směnečného dlužníka v důsledku existence souvisejícího obchodního případu představuje směnka poměrně rizikový nástroj, a to vzhledem k odlišnostem oproti obecněprávním závazkovému vztahu. Navíc lze velmi stěží předpokládat, že spotřebitel bude vybaven dostatečně precizní písemnou směnečnou smlouvou.

¹²⁷ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826, s. 85

¹²⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 10. 2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004

Bez existence a spolehlivé průkaznosti takové smlouvy se směnečný dlužník vystavuje riziku ztráty svých relevantních kauzálních námitek proti druhému účastníkovi směnečné smlouvy v případě převodu směnky. V praxi totiž výrazně převažují ordre směnky, jejichž převodem nový směnečný majitel nevstupuje do právního postavení svého předchůdce. I tyto skutečnosti se mohou negativně promítnout do míry úspěšnosti obrany spotřebitele proti povinnosti plnit na směnečný závazek.

25. února 2013 pozbyla účinnosti úprava § 18 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, který stanovil, že splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťuje-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr. Zákonodárce se tak a priori nestavěl negativně k existenci směnek, pouze na věřitele přenesl aktivní povinnost chovat se tak, aby se nezhoršilo postavení spotřebitele ze spotřebitelského úvěru pohledem relevantní smlouvy.

Prvotním předpokladem pro případné dovolání byla existence tzv. spotřebitelského úvěru. V posuzování musí dále vystupovat osoba věřitele a spotřebitele a nesmí se jednat o některou ze situací, které bez dalšího znamenají vyloučení aplikace zákona o spotřebitelském úvěru (§ 2 SpotřÚ).

Sporné se mohlo zdát, na kolik je šťastná formulace ohledně zachování veškerých práv spotřebitele, která pro něj vyplývají ze smlouvy, prostřednictvím níž se sjednává spotřebitelský úvěr. Věřitel měl brát v podstatě ohled na práva vyplývající ze smlouvy. Tedy ne již na veškerá práva příslušející spotřebiteli pohledem zákona o spotřebitelském úvěru, tedy ani na práva příslušející spotřebiteli v důsledku případného porušení tohoto zákona věřitelem. Zákon o spotřebitelském úvěru předepisuje a trvá na řadě povinných obsahových náležitostí takových smluv, neexistuje však žádná záruka, že jim bude vždy důsledně dostáno.

Znění § 18 se nepochybně vztahuje na směnky plnící zajišťovací funkci, avšak ohledně směnek plnících platební funkci dopadá výlučně na směnky pro solvendo (placení prostřednictvím směnky) a nikoliv na případy pro soluto (směnka jako platidlo).¹²⁹

¹²⁹ SEDELCKÝ, Lukáš. Směnka a spotřebitelský úvěr. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2013, č. 2, s. 51. ISSN 1210-6410.

Od 25. února 2013 se znění § 18 zásadně změnilo. Nyní stanoví, že ke splacení nebo zajištění splacení spotřebitelského úvěru nelze použít směnku nebo šek. Navíc věřitel a zprostředkovatel společně a nerozdílně odpovídají spotřebiteli za škodu způsobenou porušením této povinnosti.¹³⁰

Nalezneme zde tedy nyní absolutní zákaz používání směnek v souvislosti se spotřebitelským úvěrem. Tato úprava má navíc dopadat vedle směnek se zajišťovací funkcí i na směnky s funkcí platební, tedy směnky pro soluto.

Každá směnka, která vyhovuje přísným formálním náležitostem, jimiž se posuzuje její platnost, však není neplatná. A to, i když bude v rozporu s § 18. Zakládá však úspěšnou kauzální námitky spotřebitele uplatnitelné proti věřiteli ze spotřebitelského úvěru, a to námitku nepřipustného důvodu směnky.

Spotřebitel má mít zajištěn nárok na náhradu škody, která mu vznikne tím, že věřitel poruší povinnost v podobě zákazu používání směnky k zaplacení či zajištění spotřebitelského úvěru. Otázkou však zůstává, zda takovýto nárok přísluší spotřebiteli za každé situace – tedy zda působí absolutně již z titulu pouhého zákonného vyloučení použití směnek.

Nároku na náhradu škody se navíc spotřebitel bude muset domáhat cestou separátního civilního řízení. Zde pak nebudou figurovat zákonitosti směnečného řízení a jednou z nutných předběžných otázek bude i otázka vzniku skutečné škody spotřebiteli. Dále je třeba upozornit i na povinnost tvrzení a důkazní, která bude čistě na jeho straně jakožto žalobce. Je tedy evidentní snaha zákonodárce dosáhnout toho, aby spotřebitele více uchránil před směnečným řízením a věřitele odradil od směnečného řízení, na druhou stranu spotřebiteli se bude hůře hledat aspekt vzniku skutečné škody. Nelze kategoricky tvrdit, že nemůže nikdy nastat obhajitelná situace, kdy spotřebiteli nebude možno přiznat nárok na náhradu škody z důvodu prokazatelného nedodržení § 18. Soudy se budou muset v rámci předběžných otázek důkladně zabývat i aspektem vzniku skutečné škody, funkčního postavení dané směnky ke konkrétní pohledávce ze spotřebitelského úvěru, adekvátnosti judikované směnečné pohledávky v komparaci na existenci a skutečnou výši kauzální pohledávky.

Právě proto, že směnky a jejich odlišnosti oproti obecněprávním pohledávkám se projevují především při jejich vymáhání soudní cestou, se zákonodárce snaží

¹³⁰ Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

přicházet spotřebiteli na pomoc alespoň cestou právní regulace jejich použití. Prozatím však pouze v rámci institutu spotřebitelského úvěru.

Nová úprava je pak více ofenzivní, a to právě cestou absolutního zákazu použití směnek v rámci spotřebitelského úvěru. Nelze se spoléhat na to, že se spotřebiteli vždy podaří proti věřiteli s úspěchem zhojit uplatněním nároku na náhradu škody. Je třeba upozornit, že je nutné každý případ posuzovat individuálně, a to s důsledným zohledněním mimo jiné funkční postavení směnky.¹³¹

4.10. Obrana proti uplatnění zajišťovací směnky

Úspěšná obrana proti uplatnění zajišťovací směnky spočívá zejména na třech faktorech, zda se jedná o řádné nebo excesivní uplatnění směnky, zda před vstupem a při vstupu do směnečného vztahu dlužník využil možnosti ochránit své oprávněné zájmy, a nakolik je kvalifikovaně se proti uplatnění směnky brání.

U řádného uplatnění zajišťovací směnky, jsou pochopitelně možnosti jak se vyhnout placení menší. Dlužníkovi totiž nepřipadá v úvahu se bránit námitkami z nikoli řádného uplatnění směnky. U excesivního uplatnění ovšem nemusí přinést dlužníkovi nikterak velkou výhodu: Je tu sice rozšířena možnost obrany, ale i tak je věřitelovo postavení zvýhodněno, že se nemusí dlužníkovi podařit uplatnit ani důvodnou obranu. A častokrát je o výsledku obrany již rozhodnuto v počátku. Nejslibnější výchozí pozici dlužník získá, pokud má ošetřené své zájmy před vstupem nebo v okamžiku vstupu do směnečného závazku.

Sebelepší příprava pro případný útok směnečného věřitele ovšem nemusí stačit, pokud se dlužník nebude chovat kvalifikovaně. Kvalifikovaností se zde myslí kvalita vedení obrany.¹³²

4.10.1. Námitky

Námitka patří mezi jedinou právně relevantní obranu proti uplatnění směnečné pohledávky. Její uplatnění spočívá v prezentaci skutečností, kterými osoba, vůči níž je uplatněna směnka, sděluje, proč odmítá na danou směnku plnit. „*I když závazek ze směnky má abstraktní charakter, lze za určitých podmínek v soudním řízení o nároku*

¹³¹ SEDELCKÝ, Lukáš. Směnka a spotřebitelský úvěr. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2013, č. 2, s. 51. ISSN 1210-6410.

¹³² CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 117

ze směnky činit námitky, které se zakládají na vlastních vztazích dlužníka k majiteli směnky. Směnka však musí být stále v rukou osoby, v jejíž prospěch byla vystavena.¹³³

Podání námitky nevyžaduje žádnou speciální formu, ovšem zcela opačně je to u procesních pravidel pro uplatnění, které jsou velice přísné. Velice důležitou součástí námitky je tvrzení, vyznačující důvod obrany proti uplatnění směnky. Námitka by se měla vyznačovat svou konkrétností a určitostí, neboť s tím stojí a padá celá obrana. Pokud by ze skutkového tvrzení bylo možno vyvodit více než jeden závěr, považuje se taková námitka za nedostatečně konkrétní. Úspěšná obrana tedy nemůže spočívat v obecném tvrzení, že pohledávka zanikla, nebo že smlouva je neplatná.¹³⁴ Na druhou stranu je považováno za námitku odůvodněnou, pokud dlužník již dluh uhradil, což dokazuje i judikatura Nejvyššího soudu v ČR. „*Námitka proti směnečnému platebnímu rozkazu, že konkrétní pohledávku, k jejímuž zajištění podle ujednání účastníků směnka sloužila, již žalovaný zaplatil, je ve smyslu ustanovení § 175 o.s.ř. odůvodněnou námitkou i tehdy, není-li v ní uvedeno, kdy (popř. jakým způsobem) k zaplacení došlo.*¹³⁵ Osoba, vůči níž je uplatněna směnka, má právo podat víc než jednu námitku, neboť kumulace námitek je přípustná. Ovšem pouze za dodržení podmínek uvedených výše.

Námitky můžeme dělit do několika skupin. Klasifikace námitek je velice důležitá pro dlužníka v souvislosti s možností se námitkami bránit vůči různým věřitelům. Námitky, které mají svůj původ v obsahu směnky, nebo okolnostech bezprostředně spjatých se vznikem směnečných závazků anebo ve směnečném vztahu, jsou námitkami absolutními. Nemohou být založeny na okolnostech mimo směnečný vztah a to ani z její části. Absolutní námitky musí být vždy založeny na skutečnostech, které bezprostředně souvisejí se samotným směnečným vztahem. Příkladem může být absolutní námitka založená na nedostatečném oprávnění osoby uplatňující směnku, nebo na neexistenci směnečného závazku.

Jako relativní námitky se považují námitky, které se zcela, nebo aspoň z její části staví na vlastním vztahu směnečného dlužníka a směnečného věřitele. Mohou svoje oprávnění sice čerpat přímo ze směnky, jako je tomu u absolutních námitek,

¹³³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8.4.1997, sp. zn. 9 Cmo 30/97-34

¹³⁴ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 118

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007

ale vždy musí mít hlavní roli skutečnost, existující mimo směnečný vztah a směnku. Nejedná se o zpochybnění samotné směnečné pohledávky, směnečný dlužník se pokouší dokázat okolnost, pro kterou by neměl platit, přesto že existuje nesporně směnečný závazek. Nespornost směnečného závazku nezpochybňuje pak tedy ani soud. Jestliže shledá relativní námitku za opodstatněnou, dlužník nemusí dluh uhradit, nikoliv však z důvodu zániku závazku. Součástí kategorie relativních námitek jsou kauzální námitky. Ty jsou vždy založeny na okolnostech týkajících se příčinného vztahu, resp. důvodu vystavení směnky nebo jejího převodu.

Další větví klasifikace námitek jsou námitky směnečné a nesměnečné. Jak už název napoví, směnečné námitky přímo souvisejí se směnkou nebo směnečným vztahem. Zpravidla stojí na formálních nedostatcích směnky nebo excesivním vyplnění blankosměnky. Vždy vycházejí přímo ze směnky nebo směnečného vztahu, na druhou stranu mohou být částečně založeny na okolnostech existujících mimo směnečný vztah. Z logiky věci již vyplývá, že námitky nesměnečné jsou založeny na okolnostech stojících mimo směnku či směnečný vztah. Nesměnečné námitky nejčastěji poukazují na řádnost uplatnění směnky vzhledem k okolnostem odvíjejícím se od příčinného vztahu, mimosměnečného ujednání nebo z limitů daných účelem emise směnky. Z vrchu popsaného je možno dovodit, že absolutní námitky, jsou vždy námitkami směnečnými. Znakem relativních směnečných námitek budou dvě skutkové okolnosti, kdy jedna je daná směnkou nebo směnečným vztahem, naproti tomu na druhé straně to budou okolnosti existující mimo směnku nebo směnečný vztah. Příkladem je námitka excesivního vyplnění blankosměnky. Relativní nesměnečné námitky vždy vycházejí z okolností stojících mimo směnku a směnečný vztah.

Klasifikace námitek rozhodujícím způsobem ovlivňuje její uplatitelnost. Absolutní námitku má právo uplatnit každý směnečný dlužník vůči směnečnému věřiteli. Směnečné námitky může uplatnit též každý směnečný dlužník, s tím rozdílem, že okruh věřitelů závisí na faktu, zda se jedná o námitky absolutní nebo relativní. Absolutní směnečné námitky může uplatnit každý směnečný dlužník vůči jakémukoliv věřiteli. Relativní směnečné námitky uplatní každý směnečný dlužník, proti věřiteli, který má k těmto námitkám vlastní vztah anebo směnku nenabyl řádně. Námitky relativní nesměnečné jsou oprávněni uplatnit pouze ti směneční dlužníci,

kteří mají k těmto námitkám vlastní vztah a lze je uplatnit pouze vůči věřitelům, kteří k těmto námitkám mají vlastní vztah, nebo těm, kteří směnku nenabyli řádně.¹³⁶

Vlastní vztah směnečného dlužníka nebo směnečného věřitele k námitce se vyznačuje přímou právní vazbou na skutečnost, na které uplatněná námitka stojí. Přímou vazbou směnečného dlužníka nebo směnečného věřitele může být skutečnost, že směnečný věřitel nebo dlužník měl být účastníkem příčinného vztahu, ze kterého dlužník odvozuje námitku, ale účastníky se nestali, neboť tento příčinný vztah vůbec nevznikl.¹³⁷

4.10.2. Obrana proti uplatnění zajišťovací směnky námitkou

Námitku proti platebnímu rozkazu, může podat každý směnečný dlužník. Uplatní-li však směnečný věřitel směnku v souladu s limity pro její řádné uplatnění, není v takovém případě námitka důvodná, tudíž by neměla být ani úspěšná. Dlužník takové obrany využívá z pravidla k prodloužení nalézacího řízení, čímž oddaluje splnění věřiteli pohledávky, aby například „uklidil“ svůj majetek před exekucí. Věřitel proti takovému jednání může postupovat jednak zrychlením rozkazního řízení a dále kontrolou snahy dlužníka uschovat svůj majetek, proti kterému může použít odpor proti právnímu úkonu dlužníka zkracující uspokojení věřitele.¹³⁸

Limity pro řádné uplatnění zajišťovací směnky jsou :

- existence zajištěné pohledávky,
- zajišťovací směnka je uplatněna v rozsahu zajištěné pohledávky a zajištěná pohledávka je uplatnitelná,
- majitel zajišťovací směnky je rovněž věřitelem zajištěné pohledávky,
- majitel zajišťovací směnky při uplatňování respektuje mimosměnečná jednání vztahující se k uplatnění směnky.¹³⁹

Uplatní-li věřitel zajišťovací směnku bez respektování její nepravé akcesority a nepravé subsidiarity, dané zajišťovací povahou směnky, dopouští se uplatnění excesivního, které zakládá možnost uplatnění některé z námitek založených na nerespektování limitů řádného uplatnění směnky.

¹³⁶ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 122

¹³⁷ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 122

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 5. 199, sp. zn. 2 Cdo 1703/96, publikovaný pod č. 26 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 5398/2007

¹³⁹ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 131

Pokud závazek, který byl zajištěn směnkou, zanikl a majitel směnky přesto uplatní své právo, vzniká směnečnému dlužníkovi nárok na uplatnění námitky neexistence zajištěné pohledávky. K vymezení námitky pouhé konstatování neexistence zajištěné pohledávky nepostačí. Dlužník bude muset uvést, proč tato pohledávka neexistuje, nebo nevznikla (jaké skutkové okolnosti tento stav způsobily), jaký závazek směnka zajišťovala nebo měla zajišťovat.

Podobně jako předchozí námitka i tato námitka je odvozena od účelu emise směnky. Námitka nesplatnosti zajištěné pohledávky poskytuje směnečným dlužníkům fakt, že zajištěná pohledávka není splatná a nelze se jí domáhat důvodnou obranou. Pro její uplatnění jsou potřeba splnit podobné podmínky jako u námitky předchozí. Je potřeba konstatovat existenci zajištěné pohledávky, vazbu na zajišťovací směnku a především odůvodnění, proč směnkou zajištěná pohledávka není splatná.

Na stejných pravidlech jako námitka neplatnosti zajištěné pohledávky je námitka podmíněnosti zajištěné pohledávky. Je nutné skutkově jednoznačně vymezit zajištěnou pohledávku a skutkově popsat účel emise směnky. Musí zde být skutkově popsána existence podmínky, která odkládá nebo rozvazuje zajištěnou pohledávku. Hlavním bodem námitky bude popis skutkových okolností, podle kterých zajištěná pohledávka není účinná.

I pro námitku absence prodlení dlužníka s uspokojením zajištěné pohledávky platí obdobné, co již bylo uvedeno výše. Není možné zaměnit s námitkou nesplatnosti zajištěné pohledávky. Dlužník není v prodlení se splněním spatného závazku například v situaci, kdy plnění má být vzájemné a věřitel není schopen a připraven svojí část plnit, nebo kdy věřitel neposkytl potřebnou součinnost.¹⁴⁰

Jestliže není majitel zajišťovací směnky věřitel zajištěné pohledávky, je zde možnost směnečného dlužníka bránit se námitkou osamostatnění zajišťovací směnky. I zde je potřeba opět prokazovat zajišťovací povahu směnky a kauzální vztah mezi zajišťovací směnkou a zajištěnou pohledávku. V rozhodovací praxi soudů je možné se setkat s postojem, že pokud majitel zajišťovací směnky není současně věřitelem zajištěného závazku, může být důvodnost námitky osamostatnění zajišťovací směnky

¹⁴⁰ CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 133

eliminována tím, že směnečný věřitel vymáhá směnku, jako postupitel na žádost postupníka podle § 530 občanského zákoníku.¹⁴¹

Poslední z námitek proti excesivnímu uplatnění zajišťovací směnky je námitka uplatnění směnky v rozporu s mimosměnečným ujednáním. Směnečný věřitel a směnečný dlužník si může mimosměnečným ujednáním dohodnout režim uplatnění směnky, který neodpovídá jejímu obsahu. Stejně lze sjednat i neuplatitelnost směnky vůči některým směnečným dlužníkům. Námitka musí mít skutkové vymezení mimosměnečného ujednání, podstatou námitky je popis kolize majitele zajišťovací směnky s obsahem mimosměnečného ujednání.

Nerespektováním kteréhokoliv z uvedených limitů, umožňuje směnečnému dlužníkovi uplatnit výše uvedené námitky. Pro dlužníka to ovšem neznamená, že bude se svým uplatněním námitek úspěšný. Stejně tak je tomu u excesivního uplatnění směnečného věřitele. V jeho případě je to však závislé na třech faktorech, zda je námitka vůči věřiteli uplatitelná, zda je oprávněn námitkou se bránit dlužník a zda směnečný dlužník řádně a včas námitku uplatní.¹⁴²

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. srpna 2004, sp. zn. 32 Odo 635/2003 a Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2005, sp. zn. 54 Cm 90/2003

¹⁴² CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-807-2017-560, s. 134

5. Srovnání se zahraniční úpravou

5.1. Srovnání směnečné právní úpravy britské a české

Britská úprava se vydala trošku jiným směrem než česká, zatím co česká úprava směnečného práva je ovlivněna především Ženevskými úmluvami, britská neboli anglosaská úprava šla vlastní cestou a to vydáním kodexu z konce 19. století The Bills of Exchange Act 1882 (dále jen BEA). V ženevském i anglosaském právu je směnka shodně považována za jednostranný, abstraktní, písemný a bezpodmínečný platební příkaz či slib.

V BEA můžeme najít zákonnou definici směnky, která v našem právním předpise chybí. Britský kodex obsahuje definici směnky cizí v části II. (part II), čl. 3 BEA. Tam je definována jako písemný bezpodmínečný příkaz adresovaný jednou osobou jiné, podepsaný osobou směnku vystavující, požadující na osobě, které je směnka adresovaná, zaplatit na požádání, nebo v pevně stanovený den, nebo předem určitelnou dobu, určitou sumu peněz ve prospěch přesně určené osoby, nebo doručiteli.¹⁴³

Směnka vlastní je definována v části II. čl. 83 odst. 1 jako bezpodmínečný písemný slib jedné osoby osobě další, podepsaný vystavitelem, zavazující se zaplatit na viděnou, nebo v pevně stanovený den, nebo předem určitelnou dobu, určitou sumu peněz na řad přesně určené osoby, nebo doručiteli.¹⁴⁴

Přestože je podobnost s českou úpravou směnky nezpochybnitelná, tak existují rozdíly, které vyvolávají odlišné účinky.

5.1.1. Vybrané odlišnosti srovnávaných směnečných úprav

Rozdíly mezi právními systémy můžeme shledat v metodě splnění a zániku závazků, nikoli v účinku. České právo se ke splnění závazků vyjadřuje implicitně, zatímco v BEA nalezneme řadu výslovných ustanovení. Lze však shledat značnou podobnost obou těchto systémů v této věci.

¹⁴³ The Bills of Exchange Act 1882. Čl. 3 odst. 1. part II.

¹⁴⁴ The Bills of Exchange Act 1882, Čl. 83 odst. 1. part II.

Už jen označení listiny, která je nositelem směnečného vztahu, je odlišné. České právo, jak už bylo popsáno v kapitole o náležitostech směňky, vyžaduje, aby text listiny obsahoval slovo „směnka“, a to v jazyce, ve kterém je směnka napsána. Anglosaské právo však stojí na zásadě, že podstatu směňky stačí vyjádřit ve formě příkazu nebo slibu. Slovo směnka se tak na listině objevit nemusí. Zatímco tedy kontinentální kultura, do které patří i česká směnečná právní úprava, trvá na dodržení formy, anglosaská se soustředí na obsah. To pak přispívá ke snadnějšímu obchodování. Může tak ale vyvstat problém v právní informovanosti. Jistě, neznalost zákona neomlouvá, není však na škodu, aby i neinformovaný člověk už z názvu a textu listiny zjistil, že se jedná o směnečný právní vztah.

V anglosaské směnce nemusí být výslovně označen výstavce směňky. Judikatura vyžaduje ale jeho podpis na spodku směňky, aby tak kryl obsah celé listiny. Britská i česká směnka vyjadřují bezpodmínečný zaplatit určitou sumu v penězích. Tím se odlišuje vystavení směňky od jiných právních úkonů. Jedním z podstatných rozdílů ale je, že anglosaská právní úprava dovoluje kromě směnek na řad vystavit také směňky na doručitele.

Podstata údaje splatnosti podle anglosaské právní úpravy je stejná jako u českého směnečného práva, ale nalezneme i důležité odlišnosti. Směnka je splatná na viděnou nebo na určitý čas, přičemž předložení na viděnou může být vyjádřeno na listině výslovně či se právem presumuje. V anglosaském právu tak na rozdíl od české směňky neexistuje pevná zákonná lhůta jednoho roku. Vyžaduje se tak předložení směňky v rozumné době, která se liší podle obchodní zvyklosti případ od případu. Je tak nadřazen zájem na dodržování zaběhnutého cirkulačního režimu nad zájmem právní jistoty ve směnečném vztahu. Výrazné odchylky nalezneme také u splatnosti v určitý čas. V anglosaském právu je požadováno, aby čas byl jednoznačně určitelný pevným datem, lhůtou po viděné nebo události, která nepochybně nastane. Není umožněno vzít za základ určení času splatnosti nejistou událost. Jde tak o určení právního úkonu podle času, ne podle podmínky. Nejistota v datu splatnosti by totiž způsobila, že taková směnka by sice byla nadále platnou, ale nepřevoditelnou – její nabyvatel by se nestal holder in due course a nebyl by imunní vůči dlužnickým námitkám.¹⁴⁵

¹⁴⁵ ZAPLETAL, Pavel. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1999, č. 11, s. 610. ISSN 1210-6410.

Zásadní rozdíl ve formě vidíme v tom, že anglosaské právo dovoluje vystavit směnku jako ordrepapír na řad remitenta nebo jako bearerpapír na doručitele. Směnka na doručitele je však v českém právu směnečným neplatná.¹⁴⁶ Rozdíl vyplývá z rozdílné systematiky právní úpravy. V kontinentálním právu směnka plní funkci platební, úvěrovou, zajišťovací apod., u šeku převažuje funkce platební. Šek je tedy specializovaným cenným papírem. V anglosaském právu je naproti tomu šek považován za druh směnky na doručitele, a to i přesto, že zde existuje jako samostatně pojmenovaný instrument. Směnka na doručitele totiž existovala historicky mnohem dříve, než šek vznikl.

Odlišnosti nalezneme také v datu a místě vystavení a v podpisu výstavce. Místo vystavení podle BEA nehraje u vnitrostátních směnek velkou roli. Směinky toto místo sice pravidelně obsahují, není to však nezbytné pro jejich existenci a převoditelnost.

Datum vystavení podle BEA je podstatnou náležitostí, jelikož od tohoto data začíná běžet lhůta k předložení směnky. Musí také existovat pevný bod v čase pro určení dne, kdy byla směnečná listina vystavena. Situaci v obou právních systémech komplikuje cirkulační charakter směnky – ten vyžaduje, aby směnka byla platně vytvořena a aby došlo k jejímu předání prvnímu majiteli. Obecně však všude platí, že v zájmu jistoty směnečných účastníků datum uvedené v listině je považováno za řádné, dokud není prokázán opak. V britském právu je však jedna zvláštnost, a sice že i nedatovatelná směnka je platná a převoditelná. Funkci data vystavení pak plní den směnečné emise remitentovi, od něhož se počítají směnečné lhůty. Zajímavé je, že majitel, který zná datum emise, jej může napsat na směnečnou listinu a ta se tím stává dodatečně směnkou datovanou.¹⁴⁷

Ženevské i anglosaské právo požadují, aby směnka byla podepsána výstavcem. Tuzemské právo požaduje od výstavce podpis provedený ručně, jen takový je platný. Anglosaská úprava však umožňuje, aby byl podpis učiněn ručně, psacím strojem, tiskem nebo razítkem. Takový způsob by v kontinentálním právu způsobil úplnou neplatnost směnky. Opět tak mají obchodní zvyklosti přednost před právní jistotou, jež dává ručně provedený podpis (s možností grafologické analýzy).

¹⁴⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 574/2006

¹⁴⁷ ZAPLETAL, Pavel. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1999, č. 11, s. 610. ISSN 1210-6410.

Pozoruhodné také je, že podpis se může skládat nejen z platného jména, ale i z různých iniciál a značek používaných k tomuto účelu, které dovedou identifikovat podpisovatele s dostatečnou určitostí. Při neurčitosti či nesmyslnosti takových značek by mohlo dojít až k tomu, že směnka nebude mít výstavce, nebo k narušení řady indosamentů.¹⁴⁸

Oba systémy směnečného práva musely vytvořit zákonná a interpretační pravidla vztahující se na podpisy na směnce, zastupování jednotlivých směnečných účastníků a blankosměnek. V otázce zastupování jsou oba systémy zajedno – každý účastník může mít svého zástupce na základě plné moci, na základě zákona nebo statutu společnosti. Platí pak obecná pravidla pro zastupování. Oba právní systémy činí pak takového zástupce za osobu odpovědnou ze směnky, pokud porušila nebo překročila své pravomoci. V anglosaském právu může zastoupený takové překročení dodatečně rehabilitovat svým souhlasem, nejedná-li se o zfalšované podpisy.

Velké rozdíly nenalezneme ani u podpisů osob, které se nemohou směnečně zavazovat. Směnka je pak platná a její majitel se může domáhat svých práv vůči ostatním směnečným dlužníkům.¹⁴⁹

5.1.2. Blankosměnka

Česká i britská směnečná úprava znají blankosměnky; v obou právních systémech má i stejnou funkci. Kontinentální právo však dává dlužníkům z blankosměnky jen slabou možnost hájit se proti nesprávnému či protiprávnímu vyplnění, pokud majitel nebyl ve zlé víře nebo s hrubou nedbalostí. Anglosaské právo je benevolentnější. Připouští tak jakékoli námitky, nicméně na směnečného dlužníka dopadne důkazní břemeno. BEA totiž výslovně stanovuje presumpci řádného vyplnění blankosměnky.

U blankosměnky nalezneme také rozdíl v náležitostech pro její vznik a emisi. Kontinentální právo vyžaduje alespoň dvě náležitosti, a sice slovo „směnka“ v textu listiny a něčí podpis (nemusí to být nutně podpis výstavce). Anglosaské právo však nevyžaduje označení „směnka“ – stačí tedy, aby list s bezpodmínečným příkazem a

¹⁴⁸ The Bills of Exchange Act 1882. Čl. 23. part II

¹⁴⁹ ZAPLETAL, Pavel. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1999, č. 11, s. 610. ISSN 1210-6410.

podpisem byl emitován. Všechny další náležitosti, které jej zpětně od počátku učiní platnou směnkou, mohou být doplněny až během oběhu. Nicméně vzhledem k požadavkům jistoty a bezpečnosti směnečných platem nelze v praxi očekávat, že takový případ někdy nastane.¹⁵⁰

¹⁵⁰ ZAPLETAL, Pavel. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1999, č. 11, s. 610. ISSN 1210-6410.

6. Závěr s úvahou de lege ferenda

Cílem této práce bylo podat souhrnný výklad k institutu směnky jako prostředku zajištění se zaměřením na specifické problémy. A především rady dlužníkům, aby se vyvarovali nechtěným zásahům do jejich finanční sféry. Závěrem tedy bude shrnutí podstatných skutečností týkajících se jak směnečné teorie, tak její praxe. Hlavním rozdílem zajišťovací směnky od ostatních zajišťovacích prostředků spočívá v tom, že směnka je na kauzálním, zajištěném závazku, nezávislá. Je schopna existovat samostatně, aniž by existoval zajištěný závazek. To je dáno její abstraktností a nesporností a právě tato její vlastnost nese jak výhody tak je schopná způsobit řadu problémů. Žádoucí tedy je, aby zajišťovací směnka vznikla a zanikla spolu s kauzálním závazkem, stejně tak, aby spolu s tímto závazkem byla převáděna. Jakýkoliv jiný stav způsobuje nejistotou a to především pro dlužníka, neboť pokud bude se směnkou jakkoliv disponováno, tak to vždy bude z vůle směnečného věřitele.

Potencionální směnečný dlužník, by se měl v první řadě zaměřit na směnečnou smlouvu. Z ní se totiž odvíjí celý směnečný vztah. Měla by obsahovat veškeré ustanovení, která by se měla dotýkat využití dané zajišťovací směnky. Ať už se jedná o postoupení kauzálního pohledávky a převoditelnosti směnky. Sjednání zákazu postoupení pohledávky, jestliže by s ní nebyla převedena i zajišťovací směnka, nejlépe pod sankcí neplatnosti. Dále bych doporučil přesné sjednání podmínek a okolností za jakých může majitel zajišťovací směnku uplatnit. Za neméně důležité považuji ustanovení, jakou výši peněžní částky může věřitel prostřednictvím směnky požadovat. Toto ustanovení považuji za ještě důležitější, pokud se jedná o zajištění v podobě blankosměnky, kde zpravidla směnečná suma je vynechána a dopisuje jí sám majitel listiny. Jistě není na škodu si sjednat i smluvní pokutu pro jakékoliv porušení smlouvy o zajištění pohledávky. Vše lze dlužníkovi doporučit, aby smlouvu o zajištění směnkou uzavřel v písemné formě, jelikož je důkazní břemeno na straně dlužníka. V případném sporu bude pro něj snadnější prokázání smlouvy o zajištění směnkou a i celého jejího obsahu.

I přes dodržení výše uvedených doporučení se může stát, že bude směnka uplatněna nebo převedena v rozporu se směnečným ujednáním. V takovém případě má směnečný dlužník možnost využít námitky. Přes to, že námitky budou odůvodněné a směnečnému dlužníkovi budou svědčit bezesporu v jeho prospěch,

neznamená to ještě, že bude při jejich uplatnění úspěšný. Díky prodloužení procesní lhůty se sice zlepšila dlužníková pozice, ale musím konstatovat, že stále je celý platební rozkaz nastaven ve prospěch věřitele. S tím souvisí i problém českého právního prostředí, kde v tomto zkráceném řízení dochází k podvodům za pomoci směnky. Důvod hledejme ve faktu, že listina obsahující všechny náležitosti směnky, je platnou směnkou, která v sobě nese práva a povinnosti. Poté už záleží jen na ochotě soudu, jak hluboce se bude zabývat konkrétním případem.

Jako pozitivum ve vývoji zajišťovací směnky považuju úplný zákaz využití tohoto institutu v prostředí spotřebitelských smluv. Kde zákonodárce regulací zákazu pomohl mnoha spotřebitelům, kteří by v nevědomosti podepsali zajišťovací směnku, a posléze by jejich obrana skončila zpravidla nezdarem. Tento zákaz zajisté pomůže i k celkovému zlepšení náhledu na směnku ve společnosti.

Jako nenahraditelnou považuju směnku především v obchodních vztazích, kde funguje jako efektivní zajišťovací instrument. Především pak při jejím uplatnění před soudem, tak také s ohledem k případnému prodeji směnky a uspokojení se ze zisku z prodeje. Nezanedbatelnou funkci má i v mezinárodním obchodním styku, kdy je směnka považována za bezpečný instrument zajištění a to jednak díky jednotné právní úpravě dle Ženevských úmluv, dále pak díky podobné právní úpravě práva britského. Výhodou pro mezinárodní obchodní styk je fakt, že většina států se těmito úmluvami řídí také a proto takový obchodní styk usnadňuje.

O kvalitě zákona směnečného a šekového, který vychází ze Ženevských úmluv, svědčí fakt, že je po dobu je trvání téměř neměnný. Taková stálost je v českém právním prostředí unikátní. I proto má směnka postavení pevného institutu, který při dodržení zákonných podmínek, které jsou přehledné a dostupné pro všechny, zpravidla dosáhne vždy žádoucího účinku. Uvažovat o změnách nebo vývoji ve směnečném právu proto není na místě a jistě ne v hmotněprávní rovině.

Zajišťovací směnka je efektivním zajišťovacím právním nástrojem. Je ale nutné, aby směnečný dlužník a věřitel měli určité znalosti směnečných vztahů, především proto, aby vůbec mohli posoudit výhody a nevýhody takového využití směnky, a to i z hlediska soudního řízení. Směnečné soudní řízení je pro věřitele o poznání výhodnější než občanskoprávní při vymáhání práv ze zajištěné pohledávky. Směnečný dlužník se tedy mnohem hůře brání uplatnění zajišťovací směnky.

7. Resumé

The Bill of Exchange as an instrument of security, which is the main subject of this thesis, has a very specific position with hedging institutions in Czech Republic. The result of this thesis is not only an instruction of how to issue the bill of exchange, how to use it or how to enforce it in front of the court but mainly should explain how it can serve the binding parties and individuals. It should help mainly the debtors how to use with hedging bill and successfully defense against creditors, especially when they do not behave proper legal way.

Whole thesis contains seven chapters, which are usually divided into few subheadings. In first chapter, the reader is introduced with short introduction of this thesis. Second chapter explains historical development not only in Czech Republic, but also main characteristics of bill of exchange and its division and differences between own bill of exchange and someone else's. Furthermore, the sources of laws are discussed. These chapters are only introductory and introduce the reader to the main part of this thesis.

Third chapter explains functions of the bill of exchange where the hedging is firstly explained. Fourth chapter explains hedging bill of exchange and its requisites; further, the issues of signing contracts for hedging bill of exchange and also consequences of independence of the hedging bill of exchange. Furthermore, the use of blank bill of exchange, which is widely used in hedging relationships, is explained. The focus here is on the specific part of the hedging bill of exchange used with consumers' credits and loans. At last but not least, form of defense against the objections of bill of exchange payment order. Fifth chapter is focused on the differences of the Czech and British bill of exchange law for the reasoning of used legal codex. Not only comparison of Czech and British bill of exchange but also the blank bill of exchange is compared. Sixth chapter summarizes whole thesis and answers the question in the introduction.

Literatura a použité zdroje

Monografie:

- KOTÁSEK, Josef a Jarmila POKORNÁ. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 419 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1794-547.
- CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, xxii, 642 s. ISBN 978-7400-402-5.
- PŮLPÁNOVÁ, Stanislava. *Komerční bankovníctví v České republice*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007, 338 s. ISBN 978-80-245-1180-1.
- CHALUPA, Radim. *Zajišťovací směnka*. Praha: Linde, 2009, 189 s. ISBN 978-807-2017-560.
- PAULY, J. *Komentář k zákonu o cenných papírech*. Praha: ORAC, 1998, s. 62.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2009, xi, 128 s. Beckova edice právo a hospodářství. ISBN 978-807-4001-826.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 5., dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, xxviii, 447 s. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-807-4003-851.

Odborné články:

- PRCHAL, Petr. Výhody a nevýhody využití zajišťovacích směnek. *Právní fórum*. 2012, č. 8, s. 366. ISSN 1214-7966.
- ZAPLETAL, Pavel. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1999, č. 11, s. 610. ISSN 1210-6410.
- SEDELCKÝ, Lukáš. Směnka a spotřebitelský úvěr. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2013, č. 2, s. 51. ISSN 1210-6410.
- CHALUPA, Radim. Osamostatnění zajišťovací směnky. *Právní rádce*. 2000, č. 7. s. 19. ISSN 1210-4817.

- KOTÁSEK, Josef. K některým praktickým aspektům blankosměnky. *Bulletin advokacie*. 1998, č. 9. s. 34. ISSN 1210-6348.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku, *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2007 č. 1, s. 10.
- ŠNYRCH, Roman. Teoretické aspekty blankosměnky, *Bulletin advokacie*. 1997, č. 1. s. 24. ISSN 1210-6348.

Judikatura:

- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999 sp. zn. 5 Cmo 189/99, publikován v časopise Soudní rozhledy, 2000, č. 2, s. 50.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 574/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1549/2006,
- Rozsudek Nejvyššího soudu České Republiky ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 29 Cdo 283/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. 6 Tdo 439/2004
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99, Soudní rozhledy 2/2012 s. 50.
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 4. 2012, sp. zn. I. ÚS 541/10
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 2. 2000 sp. zn. 5 Cmo 13/99
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 4. 1997, sp. zn. 9 Cmo 30/97-34
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 5398/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 5. 199, sp. zn. 2 Cdon 1703/96, publikovaný pod č. 26 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2005, sp. zn. 54 Cm 90/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. srpna 2004, sp. zn. 32 Odo 635/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2031/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 29 Cdo 336/2010
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 10. 2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2001 sp. zn. 5 Cmo 556/2000

Právní předpisy:

- Zákon č. 191/1950 Sb, zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- The Bills of Exchange Act 1882

Ostatní:

- Iuridictum: encyklopedie o právu. [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Ob%C4%8Dansk%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk
- Právní slovník, 3. vydání, 2009, dostupný na Beck-online